

Svenska språket i internationell affärskommunikation

2011-2013

Layout: Sophie Engström (lektor i svenska på Ivan Franko universitetet i Lviv) och Gustav Söderström.

Innehållsförteckning

Передмова	4
Förorð	5
Презентації партнерських інституцій	6
Presentationer av samarbetsinstitutionerna	8
Affärssvenska i undervisningen – en lektionsserie Cecilia Wargelius och Kristin Ekström	10
Internationellt samarbete inom svenska som främmande språk – några nedslag Viktor Hennius	16
Tvärskulturell kommunikation genom språkutbildning på högskola i Ryssland (undervisning i svenska som främmande språk på NAFU, Arkhangelsk) Tatiana Konopleva och Nina Usjakova	19
Anställningsbarhet för akademiskt svenskstuderande i Lviv Oksana Lutsiv och Hanna Mamchur	23
Att bryta ny mark Magnus Magnusson	31
Översättning och tolkning av officiella texter som en viktig del i svenskundervisning Irina Matytsina	34
Lingvistisk ekologi i internationell affärskommunikation Alexander Polikarpov och Marina Kuminova	39
Lagtexter i svenskundervisning Nastassia Varashylina	42

Передмова

Ця збірка статей виходить у рамках проекту «Шведська мова в міжнародній бізнес- комунікації» (2011-2013), у якому брали участь п'ять університетів з п'яти країн: університет Мелардален (Вестерос, Швеція), Північний арктичний федеральний університет (Архангельськ, Росія), Львівський національний університет імені Івана Франка (Львів, Україна), Латвійський університет (Рига, Латвія), а також Центр шведських досліджень у Мінську, Білорусь.

Проект реалізовувався за фінансування Шведського інституту. Статті цієї збірки висвітлюють теми, яким були присвячені три спільні семінари у Вестеросі, Ризі та Архангельську.

Впродовж першого семінару під назвою «Болонський процес, академічна мобільність та міжнародна співпраця у викладанні іноземних мов» відбулись презентації та дискусії про особливості та умови викладання шведської мови як іноземної в різних університетах. Одним з вагомих факторів у цьому контексті є Болонський процес, рівень імплементації якого є неоднаковим у різних країнах-учасницях проекту. Ця тематика лягла в основу деяких із статей збірника.

Темою другого семінару було «Спеціалізоване викладання іноземних мов». В умовах, коли вивчення мови поєднується з предметами економічного чи юридичного спрямування, і метою студентів є не здобуття освіти філолога, а радше використання іноземної мови як цінного інструменту в професійній сфері, виникає необхідність пристосувати і наблизити освіту до вимог професійного життя. Декілька зі статей збірника описують конкретні пропозиції щодо таких нововведень у викладанні шведської мови як іноземної.

Третій семінар був присвячений темі «Викладання шведської мови як іноземної в контексті міжкультурної бізнес-комунікації в регіоні Балтійського моря». Під час завершального семінару, що відбувся за активної участі керівництва кафедр, міської влади, а також економічного та туристичного секторів, значну увагу було приділено практичному застосуванню мови в бізнес-комунікації. Дискусії впродовж семінару відзначались холістичним та міжрегіональним підходом. Окрім того особливу роль було відведено врахуванню екологічного аспекту та сталого розвитку. Яким чином можна поєднати та інтегрувати дедалі необхідніше розумінням сталого суспільства з викладанням і дослідженням мови? Одна із статей цього збірника акцентує особливу увагу на цій проблематиці. Безумовно, знання іноземної мови є безпосереднім підґрунтям для міжнародної співпраці. Цей важливий факт враховується у багатьох країнах регіону, в той час як у Швеції його значення сильно недооцінюють. Саме тому цей проект співпраці був особливо актуальним.

Віктор Генніус, керівник проекту

Förord

Denna artikelsamling har tillkommit inom ramen för projektet ”Svenska språket i internationell affärskommunikation” (2011-2013). Det är fem lärosäten från Sverige, Ryssland, Ukraina, Lettland och Vitryssland (eller Belarus) som deltagit i projektet: Mälardalens högskola i Västerås, Nordliga arktiska federala universitetet i Arkhangelsk, Ivan Frankouniversitetet i Lviv, Lettlands universitet i Riga samt Svenska Centret i Minsk.

Projektet har finansierats med medel från Svenska institutet. Artiklarna anknyter på olika sätt till de teman som behandlats under projektets tre gemensamma seminarier i Västerås, Riga och Arkhangelsk.

Det första seminariet hade rubriken ” Bolognaprocessen, akademisk rörlighet och internationellt samarbete inom språkundervisning” och ägnades åt presentationer och diskussioner av själva undervisningen i svenska som främmande språk och förutsättningarna för densamma vid olika lärosäten. En faktor i den kontexten är Bolognaprocessen som hunnit olika långt i de olika samarbetsländerna. I några av artiklarna i föreliggande publikation problematiseras dessa kontexter. ”Språkundervisning för speciella ändamål” var rubriken på det andra seminariet. När språkstudierna kombineras med andra, mer näringslivsinriktade ämnen och studenternas syfte inte främst är att bli lingvister eller litteraturvetare utan snarare ser språket som ett verktyg i yrkeslivet ställs krav på anpassning av utbildningen och ett närmande till yrkeslivet. Flera av artiklarna i denna publikation presenterar konkreta förslag på hur man kan tillämpa detta förhållningssätt i undervisningen i svenska som främmande språk.

Det tredje seminariets tema var ” Att undervisa i svenska som främmande språk i Östersjöregionen i interkulturell affärskommunikation”. Det avslutande seminariet kom att i stor utsträckning handla om praktisk tillämpning av språket i affärskommunikationen med representanter från bl.a. institutionsledning, stadsförvaltning, näringsliv och turistindustri aktivt deltagande i seminarieprogrammet. Ett särskilt inslag av ett holistiskt, interregionalt, hållbart och ekologiskt förhållningssätt präglade diskussionerna. Hur kan undervisningen och forskningen i språket användas och integreras i den alltmer nödvändiga insikten om ett hållbart samhälle? En av artiklarna i denna publikation har särskilt fokus på denna fråga. Språkkunskaper är naturligtvis själva grunden för internationellt samarbete. Detta har man tagit fasta på i flertalet av länderna i regionen, medan frågan i Sverige är närmast bortglömd. Därför har detta samarbetsprojekt känts alldeles särskilt angeläget.

Viktor Hennius, projektledare

Презентації партнерських інституцій

Викладання шведської мови у Львівському національному університеті імені Івана Франка

Шведська мова викладається на факультеті міжнародних відносин. Студенти цього факультету навчаються за спеціальностями міжнародне право, міжнародна економіка, міжнародний бізнес, міжнародні відносини та дипломатична служба, міжнародна інформація, а також країнознавство. Шведська є для них першою іноземною мовою, але не основною спеціальністю. Деякі зі студентів навчаються на інших факультетах, як от журналістики чи іноземних мов.

Викладання шведської мови у Латвійському університеті в Ризі

Спеціалізоване викладання скандинавських мов на рівні бакалавра у Латвійському університеті бере свій початок з 1990х років. Навчальна програма називається Англо-скандинавська філологія і підпорядковується кафедрі англійської філології. Чотирирічне навчання наполовину складається з англістики, а наполовину з данської, норвезької чи шведської філології. Щороку набирають групу з 12-20 студентів, які вивчають англійську, а раз на три роки групу, яка окрім англійської вивчає ще й одну зі скандинавських мов. Навчання охоплює як практичне вивчення мови, так і курси мовознавства, літературознавства, країнознавства, а також вступ до перекладознавства. На четвертому курсі студенти захищають бакалаврську роботу, яку можна писати англійською або однією із скандинавських мов. Власне поєднання англо-шведська філологія існує з навчального року 1996-1997. Восени 2011 року з'явилась навчальна програма «Сучасні мови та підприємництво», в рамках якої студенти вивчають шведську впродовж трьох навчальних років по чотири години на тиждень. У цій програмі шведська є третьою мовою. З осені 2010 року шведську мову вивчають також впродовж трьох семестрів навчальної магістерської програми з німецької філології. Курс шведської мови тривалістю один семестр та з навантаженням 4 академічні години на тиждень входить до «Балтійської регіональної навчальної програми».

Окрім того для всіх студентів Латвійського університету доступні курси шведської мови для початківців та для середнього рівня.

Викладання шведської мови у Північному арктичному федеральному університеті в Архангельську

Шведська мова викладається в Архангельську вже впродовж двадцяти років, спершу в Поморському університеті, а згодом і як перша іноземна мова в Архангельському державному технічному університеті (АГТУ). З 2011 року викладання шведської мови перенесено в новий Федеральний арктичний університет САФУ, інститут філології та міжкультурних комунікацій, де ще цього року існує навчальна програма для майбутніх вчителів (програму закривають наступного року), а також програма для перекладачів, яка з 2015 року буде профільною для інституту. Зараз викладання шведської мови розділене між двома кафедрами: перекладознавства і практичного мовознавства, а також сучасних та скандинавських мов. Шведську мову викладають як для бакалаврів, так і магістрів, і загалом нині її вивчає близько 45 студентів. Ще п'ять студентів вивчають шведську в рамках проекту «Інтегративне перекладознавство приарктичного простору». Загалом в університеті є п'ять місцевих викладачів шведської, одному з яких нещодавно було присвоєно

звання професора. Окрім того, університет відвідують викладачі з Московського державного університету. Чимало випускників ПАФУ працюють у Швеції, а практично всі, хто вивчав шведську мову як першу іноземну, навчались у Швеції, здебільшого в університетах, у тому числі в рамках багаторічних міжнародних проектів. Шведська мова належить до кафедри, де також викладають інші скандинавські мови, як норвезька та фінська.

Шведська мова як іноземна в університеті Мелардален

Викладання шведської мови як іноземної в університеті Мелардален налічує більше ніж 20 років і бере свій початок з літньої програми з курсами тривалістю 2-4 тижні. З часом літні курси переросли в нинішню програму зі скандинавістики. На початку 1990х в університеті Мелардален були окремі курси зі шведської мови та культури, проте відтоді їх кількість значно збільшилась, і тепер кожного семестру студенти мають змогу навчатись на програмах Скандинавістика 1 (початковий рівень А), Скандинавістика 2 (середній рівень В) та Скандинавістика 3 (вищий рівень С).

Викладання шведської мови в Мінську

Шведську мову викладають у Мінську в трьох вищих навчальних закладах – Мінському державному лінгвістичному університеті (МГЛУ), Білоруському державному університеті (БГУ) та в Центрі шведських досліджень (CSS). Більшість студентів, що вивчають шведську, навчаються на одному з цих факультетів МГЛУ: факультеті англійської філології, факультеті перекладознавства та факультеті міжкультурних комунікацій. Окрім того, курси шведської мови існують на загальноуніверситетській кафедрі третіх мов. Окрім шести білоруських викладачів, є ще й викладач зі Швеції від Шведського інституту. У БГУ шведську вивчають в рамках програми з міжнародних відносин, де працює два викладачі цієї мови. В усіх вищих навчальних закладах шведську мову можна вивчати від початкового до вищого рівня. Центр шведських досліджень є свого роду місцем зустрічі для викладачів та студентів, що цікавляться Швецією та вивченням мови цієї країни. Викладання відбувається у вечірній час, адже окрім курсів шведської у студентів й викладачів є ще інші заняття. Центр шведських досліджень регулярно влаштовує лекції, покази фільмів, а також спільні святкування шведських свят, як, наприклад, Люсія і свято середини літа. Чимало видатних білоруських перекладачів співпрацюють з Центром, а регулярні перекладацькі семінари забезпечують приріст нових потужних ресурсів, а також підвищення кваліфікації талановитих викладачів.

Presentationer av samarbetsinstitutionerna

Svenskundervisningen på Ivan Frankouniversitetet i Lviv

Undervisningen är förlagd till Avdelningen för internationella relationer. Studenterna läser internationella relationer som huvudämne, vilket inkluderar olika inriktningar så som rätt, juridik, områdesstudier eller ekonomi. Svenska är deras första främmande språk men det går inte att läsa som huvudämne. Med andra ord är alla våra studenter biämnestuderande. Några få av studenterna kommer från andra fakulteter så som de för språkvetenskap, journalistik etc.

Svenskundervisningen vid Lettlands universitet i Riga

Från och med 1990-talet började man vid Lettlands Universitet med undervisning i de skandinaviska språken som huvudämne på BA-nivå. Studenterna genomgår 4 års studier, där 50% utgörs av anglistik och 50% antingen dansk, norsk eller svensk filologi. Det innebär, att man varje år tar in en grupp på 12–20 studenter som läser engelska och ett av de skandinaviska språken (vart tredje år) – dvs. de tar både språkpraktiska lektioner, lingvistiska och litteraturvetenskapliga ämnen, realia samt introduktion i översättning och tolkning. Studierna avslutas med en BA-uppsats, där man får välja mellan att skriva på engelska eller att skriva på respektive skandinaviskt språk. Just svenska och engelska BA-filologistudier pågår sedan studieåret 1996/97.

Svenskundervisningen vid Nordliga arktiska federala universitetet i Arkhangelsk

Svenskundervisning har bedrivits i Archangelsk sedan nästan 20 år. Först vid Pomor- universitetet, sedan parallellt vid det tekniska universitetet AGTU, där som första främmande språk. Sedan 2011 bedrivs all svenskundervisning vid det nya federala arktiska universitetet NARFU, vid institutet för Filologi och Multikulturell Kommunikation. Där finns fortfarande en separat linje för blivande lärare (som upphör detta år) och översättarlinjer som fr o m 2015 blir institutets enda språkutbildningsmål. Undervisningen är idag uppdelad på de två institutionerna ”Översättning och Praktisk Lingvistik” och ”Moderna och Nordiska Språk”. Undervisningen bedrivs på BA och MA-nivå och för tillfället finns c:a 45 aktiva studenter samt fem inom ramen för projektet -”Integrerad översättningsvetenskap i cirkumpolära områden”. Totalt finns fem aktiva egna svenskspråkiga lärare varav en ny tillsatt professor i svenska. Dessutom inbjuds gästlärare från bl a MGU i Moskva. Flera av de färdigutbildade studenterna har numera arbeten i Sverige och bland studenterna som läst svenska som första språk har så gott som alla deltagit i minst en utbildning i Sverige, flera på akademisk nivå, bl a inom ramen för fleråriga internationella samarbetsprojekt. Svenskan samsas vid institutet med utbildningar i andra skandinaviska språk som norska och finska.

Svenska som främmande språk vid Mälardalens högskola

Svenska som främmande språk har undervisats vid Mälardalens högskola i över 20 år. Den ursprungliga verksamheten var ett sommarkursprogram med kurser med en längd på mellan 2 och 4 veckor. Ur detta sommarkursprogram utvecklades det nuvarande Skandinavistikprogrammet. I början av 1990-talet erbjöd Mälardalens högskola enskilda heltidskurser i svenska språket och kulturen men utbudet av kurser har successivt utökats så att Mälardalens högskola numera varje termin erbjuder heltidskurserna Skandinavistik 1 på A-nivå, Skandinavistik 2 på B-nivå samt Skandinavistik 3 på C-nivå.

Svenskundervisningen i Minsk

Svenskundervisningen i Minsk bedrivs på tre lärosäten - Minsk statliga lingvistiska universitet (MGLU), Vitryska statliga universitetet (BGU) och på Centret för svenska studier (CSS). Merparten av studenterna läser svenska på någon av de fyra fakulteter som bedriver svenskundervisning på MGLU: engelska fakulteten, översättarfakulteten, fakulteten för interkulturella relationer och tredjespråksfakulteten. Förutom sex vitryska lärare undervisar även en svensklektor utsänd av Svenska institutet. På BGU läser ett antal studenter svenska inom ramen för programmet Internationella relationer, där endast två lärare undervisar. På samtliga lärosäten kan man läsa svenska som nybörjarspråk upp till avancerad nivå. CSS är något av en samlingsplats för lärare och studenter som intresserar sig för Sverige och svenskstudier. Undervisningen bedrivs på kvällstid och både studenter och lärare har andra sysselsättningar utöver sina svenskstudier. Centret anordnar bland annat gästföreläsningar, filmkvällar och gemensamt firande av svenska högtider, så som Lucia och midsommar. Många av landets framstående tolkar och översättare har anknytning till centret och återkommande översättarseminarier i centrets regi har ambitionen att säkra återväxten samt att fortbilda kunniga och drivna lärare.

Affärssvenska i undervisningen – en lektionsserie

Cecilia Wargelius och Kristin Ekström

Ett mål för många svenskstuderande världen över är att få nytta av sina språkstudier i kommande yrkesliv. I den här artikeln fokuserar vi på just nyttoaspekten med språkstudier.

Inom ramen för projektet ”Internationell affärskommunikation” presenteras här en lektionsserie för hur man kan arbeta med internationell affärskommunikation i klassrummet. Kristin Ekström och Cecilia Wargelius arbetar som svensklektorer på Minsk Statliga Lingvistiska Universitet i Minsk, Vitryssland respektive Lettlands universitet i Riga. Lektionsserien som beskrivs nedan genomfördes i Minsk med studenter på översättarfakulteten som hade studerat svenska i 8 terminer, 4 gånger per vecka och med studenter på engelska fakulteten som hade studerat svenska i 5 terminer, 4 gånger per vecka. Svenska är inte huvudämne för någon av grupperna. Anledningen till att vi valde att genomföra lektionsserien i Minsk och inte i Riga, var att studenterna i Minsk kommit längre i sin språkutveckling.

Inom pragmatiken intresserar man sig för hur språket används och hur olika fraser och konstruktioner tolkas i sitt sammanhang. Den här artikeln fokuserar på hur studenten kan använda språket i en given språksituation. Alla som arbetat med undervisning i främmande språk har säkert erfarenhet av att det krävs mycket av inläraren för att välja ”rätt” ord i vardagliga situationer. Den pragmatiska kunskapen är tyvärr inte tillgänglig i ordböcker och grammatikor (Håkansson:115) Lektionsserien nedan ger många tillfällen att studera studenternas språknivå utifrån den pragmatiska trappan som bygger på Pienemanns processbarhetsteori om i vilka steg språkinläring sker.

Lektionsserien riktar sig till lärare med studentgrupper som befinner sig på något högre nivå, B1-B2 och uppåt. Förhoppningsvis kan handledningen också ge idéer och förslag på hur man som lärare kan anpassa temat till sin studentgrupp vad gäller antal timmar och gruppstorlek. Läraren kan således välja ut de bitar som passar bäst för gruppen alternativt använda hela blocket.

När momentet är avslutat har studenterna ett CV och ett personligt brev som textmall vid framtida arbetsansökningar. De ska också ha deltagit i ett rollspel i form av en anställningsintervju. Studenterna ska också ha bekantat sig med några svenska företag som finns i landet som undervisningen bedrivs i. Om tid och möjlighet finns kan det vara till glädje för studenterna att också göra studiebesök på svenska företag som finns på orten.

Syftet med det här momentet är att:

- konkretisera undervisningen genom praktiska uppgifter
- vidareutveckla förmågan att arbeta i demokratiska former genom grupparbete
- reflektera över den egna framtiden
- utveckla kontakter med olika svenska företag genom fältstudier och intervjuer

Företag marknadsför sig i platsannonser och genom att studera dem får inlärarna kännedom om vilka krav

som företag efterlyser. Det kan röra sig om formella krav på specifik utbildning eller kombinerad med andra typer av kvalifikationer såsom personliga egenskaper. Studenterna får möjlighet att diskutera begrepp som ofta förekommer i annonser exempelvis initiativrik och samarbetsvillig. Texten i platsannonser ger också studenterna en inblick i hur den svenska arbetsmarknaden ser ut gällande arbetstider, arbetsmiljö och lön. Har man mycket tid till sitt förfogande kan det finnas anledning att också titta på hur den svenska arbetsmarknaden och fackföreningsrörelsen har sett ut genom tiderna. Här finns möjlighet att också arbeta med genus-, etnicitet- och klassfrågor som ett tema i realiaundervisningen.

Genom att arbeta med skriftligt material såsom noveller och faktatexter och med hörförståelse med hjälp av video - och radioinslag, får studenterna ett ämnesspecifikt ordförråd kopplat till affärssvenska. Dessa kunskaper ska studenterna använda i det avslutande och examinerande rollspelet, där muntlig framställning är i fokus. Ett rollspel ger studenterna tillfälle att använda och tillämpa sina språkkunskaper. I en rollspelsituation gäller det att snabbt kunna interagera (Håkansson:73) och som lärare får man många möjligheter att observera studenternas språknivå. Stundtals under rollspelet upplevde vi att det var på ”riktigt”!

Det har visat sig att undervisning som kombinerar ämnesinnehåll och språk resulterar i en funktionell språkinläring. Fokus ligger istället på det ämnesspecifika språk som behövs för situationen, och inte på språkinläring utan kontext (Gibbons: 35). I förlängningen hoppas vi att det verklighetsanknutna lärandet (Gibbons:39) kommer studenterna till nytta inte bara i en klassrumssituation, utan att de efter genomgången lektionsserie ska vara bättre rustade att möta arbetslivet – på ett svenskt företag i det egna landet eller i Sverige. Integrerad undervisning bidrar till att språk- och ämnesinläring stärker varandra. (Gibbons: 36)

Nedan presenteras en lektionsserie om 5 lektioner à 90 min, som följs av en diskussion och utvärdering.

Lektionspass 1.

Ingång – brainstorming om arbetsmarknadsläget

Vad finns det för typ av jobb i din stad?

I vilka av de här jobben kan du använda svenska språket?

Tips och personliga reflektioner diskuteras.

Frågorna är väldigt aktuella för studenterna då alla befinner sig i slutet av sin utbildning.

Novellen ”Anställningsintervjun” som hittas på <http://www.svenskatillmax.se> läses gemensamt. Det är en humoristisk introduktion till temat som samtidigt ger studenterna många bra ämnesspecifika ord och synonymer. Den lämpar sig också bra för rolläsning, eftersom den är skriven i dialogform.

Hemuppgift

Att leta upp ett svenskt företag som finns på undervisningsorten och se hur det företaget presenterar sig på nätet - muntlig presentation.

Extra

Studenterna kan använda novellen som mall och skriva egna dialoger och öva frågor och svar med varandra.

De kan skriva ett brev till något av företagen som redovisas och boka tid för studiebesök/bjuda in till föreläsning.

Lektionspass 2

Läsa platsannonser

På arbetsförmedlingens hemsida kan man hitta massor med annonser. Läraren kan också anpassa annonserna efter studenternas utbildningsområden, så att yrke och efterfrågan stämmer överens med studenternas erfarenheter. Då är det lättare för dem att skriva riktiga ansökningshandlingar.

Välj ut två eller fler annonser som passar gruppens kompetensområde och som senare under lektionsserien används för att skriva personligt brev och CV inför rollspel.

Språket i platsannonser har som syfte att också sälja in företaget. Språket karakteriseras av specifika termer som ofta förekommer i den här typen av text. Det är viktigt att man i sitt personliga brev använder den här typen av uttryck för att på så sätt ”sälja in” sig själv. Orden som används skiljer sig mycket från andra typer av texter som studenterna kommer i kontakt med till exempel i tidningsartiklar och sakprosa. Därför krävs en noggrann genomgång av annonsen.

Hemuppgift

Hitta nyckelord i en/flera platsannonser och skriv egna exempelmeningar där orden ingår.

Extra

Sök på www.arbetsformedlingen.se för att undersöka var i Sverige det finns flest lediga tjänster inom studenternas respektive bransch. Har man mycket tid till sitt förfogande kan man ägna flera lektioner åt kravprofilen och alla de adjektiv som nämns i en platsannons.

Lektionspass 3

Läsa personligt brev och CV

Tillsammans med studenterna läser vi olika mallar och de får därmed exempel på hur ett personligt brev/platsansökan ser ut. I fortsättningen kommer vi att använda ordet personligt brev istället för platsansökan eftersom det är det mest vedertagna. Det samma gäller CV/meritförteckning, där vi använder CV.

I många länder använder man ett mer officiellt språk i sina ansökningshandlingar än man gör i Sverige. Därför är det bra att gå igenom några användbara fraser som ofta återkommer i annonser och mallar.

Exempel på mallar för personligt brev och CV finns i de flesta gymnasieläroböcker i svenska, bland annat i Handbok i svenska språket av Ulf Jansson och Martin Levander och på arbetsförmedlingens hemsida, <http://www.arbetsformedlingen.se> där det också finns annat matnyttigt material.

Hemuppgift

Studenterna får välja en platsannons att svara på. De skriver ett personligt brev och CV med hjälp av de mallar de fått. Det är en fördel om läraren hinner rätta studenternas texter innan rollspelet till lektionspass 5.

Extra

Eftersom CV-kulturen ser olika ut i olika länder är det intressant att diskutera likheter och skillnader mellan Sverige och det land där undervisningen sker. I Sverige är det till exempel ovanligt att bifoga ett fotografi till sitt CV, hur är det i studenternas hemland?

Lektionspass 4

Affärskultur

Gå igenom skillnader mellan internationell affärskultur och den inhemska. Material finns dels på arbetsförmedlingens hemsida dels på Svenska institutets hemsida, <http://www.si.se>

Hemuppgift

Skriv en jämförande lista över den svenska och den inhemska affärskulturen.

Extra

Diskutera hur studenterna tror att affärskulturen kommer att se ut i deras land om 10 år.

Lektionspass 5

Rollspel

Gör grupper om tre-fyra personer. Låt grupp A läsa grupp Bs personliga brev och så vidare. Därefter väljer gruppen ut x antal till intervju. Gruppen enas om vilka intervjufrågor som ska ställas och av vem och gör en rollfördelning som

- a) personalchef
- b) facklig representant
- c) kollega

En och en "kallas" eleverna till intervju. Övriga kallade väntar utanför på sin tur. När intervjuerna är genomförda konfererar gruppen och bestämmer vem som ska få jobbet. Övriga i gruppen har lyssnat under intervjun och har också en uppfattning om vem som är den mest lämpliga kandidaten.

Pedagogiska vinster:

Undervisningen blir varierad med både textläsning och muntlig praktik. Att använda mallar ger studenterna en struktur som de sedan kan utveckla med egna erfarenheter. Det gör att undervisningen blir verklighetsanpassad. Efter avslutat tema har studenterna skrivit autentiska CV och personliga brev som de har som mall att använda vid framtida arbetsansökan.

Språkliga vinster:

Studenterna tvingas att prata fritt eftersom de inte vet på förhand vilka frågor de får. Rollspelssituationen skapar autencitet och tvingar fram språklig tillämpning. Här visar studenterna prov på interaktion.

Studiebesök:

Exportrådet, handelskammaren och ambassaden har kontakter med företag. Många företagare är intresserade av kontakter med studenter. Har man dessutom studerat något annat än språk är det ytterligare en merit.

Referenslitteratur

Gibbons, Pauline, Lyft språket lyft tänkandet – Språk och lärande, Hallgren och Fallgren, Stockholm, 2009

Håkansson Norrby, Gisela, Andraspråksinläring, Norrby Carin, Håkansson Gisela, Studentlitteratur 2007

Litteratur

Affärssvenska - Tala och lyssna, Vogel Marie-Louise Vogel, Företagsuniversitet

Affärssvenska - Tala och skriva, Eva Sjødén (red) Företagsuniversitet

Att skriva bättre i jobbet, En basbok om brukstexter, Wedin Åsa m.fl. Norstedts juridik AB, 2008

Handbok i svenska som andraspråk , Garlén Claes, Sundberg Gunlög Norstedts, 2012

Andra novellboken; tema möte och novellen Ekengren Hans – Henrik m.fl. ”Anställningsintervjun”, Andersson Gunder, Novellen finns också i anpassad version i Svenska till Max, Norstedt förlag

http://www.swea.org/svenskaffarskultur___4271.aspx

<http://svenskaspraket.si.se/for-studerande/artiklar-om-sverige/artiklar-om-svenska-spraket/affarssvenska-ar-det-ett-nytt-sprak/>

Cecilia Wargelius är lektor i svenska på Lettlands universitet i Riga

Kristin Ekström är f.d. lektor på Minsks statliga lingvistiska universitet (MGLU)

Sophie Engström och Oksana Lutsiv vid MDH maj 2012

Seminarium i Riga, oktober 2012

Internationellt samarbete inom svenska som främmande språk – några nedslag Viktor Hennius

Internationalisering har under senare år kommit att bli ett modebegrepp i den akademiska världen väl i paritet med termer som hållbar utveckling, klimatsmarthet, genuscertifiering, samverkan och anställningsbarhet. I Sverige betyder ofta att samarbete är internationellt detsamma som att man inom samarbetet kommunicerar på engelska, istället för svenska. Simsalabim så är det inte bara samarbete, utan det är internationellt samarbete. Akademin för utbildning, kultur och kommunikation vid Mälardalens högskola har valt att nyansera inställningen till vad internationellt samarbete inom humaniora kan vara. Inte helt överraskande för humanister och språkfolk - även vid andra lärosäten - torde detta vara, att internationalisering och kommunikation på engelska inte är absoluta synonymer. Allt som är engelskspråkigt är inte internationellt och allt som är internationellt är inte engelskspråkigt. Den svepande svenska hållningen – att internationell är detsamma som engelskspråkig - är ofta inte ens kompatibel med den generella beskrivningen av internationalisering, om vi de facto rör oss på ett internationellt plan, varför det internationella samarbete som sker på annat språk än engelska helt enkelt inte kommer med i generella redovisningar av internationellt samarbete när svenska lärosäten beskriver det arbete de definierar som internationellt samarbete. Den förmenta internationaliseringen riskerar alltså ironiskt nog att inverka menligt på det reella internationella samarbetet, vilket gäller alldeles särskilt inom språkdisciplinerna, vars hela existens, med få undantag, är beroende av att det kommuniceras och publiceras på olika språk. Sker arbetet inte på engelska är det inte internationellt, och det är definitivt inte internationellt om samarbetet sker på svenska. Att arbetet sker på svenska är själva innebilden för det som är totalt ointernationellt. Det svenska språket finns nämligen inte utanför Sveriges gränser. Väl? Eller? Nja, okej då, en och annan kvarglömd finlandssvensk, men, handen på hjärtat, varför skall vi bry oss om dem? Vi kan ju alla kommunicera med varandra på engelska. Ju.

På Mälardalens högskola har vi tagit fasta på den relativt begränsade omfattning samarbetet mellan svenska lärosäten och de 228 lärosäten i resten av världen där svenskundervisning för 39 440 studenter årligen bedrivs. Siffran gäller alltså enbart studenter vid universitet och högskolor. Den siffra som sammanfattar de som studerar svenska på kvällskurser, studieförbund och liknande är naturligtvis betydligt högre. Att språkstudier berikas av täta kontakter med det land i vilket språket talas torde stå bortom allt rimligt tvivel. Att samarbete mellan svenskinstitutionerna utanför Sverige också innebär stor utvecklingspotential även för det svenska lärosätet kommer in som en naturlig del av resonemanget. Eftersom verksamheterna uppvisar såväl likheter som skillnader finns det en mängd vinster med samarbeten mellan lärosätena och över nationsgränserna inom det akademiska ämnet svenska. Snittytorna är närmast oräkneliga, och därmed också samarbetsmöjligheterna. Skandinavistiken vid Mälardalens högskola har växt fram ur sommarkursprogrammet Aros Scandinavian Studies som initierades - av nu framlidne Göran Huss - under 1990-talet. Kurserna erbjöds på olika nivåer och varade mellan 2 och 8 veckor. Kopplingen till svenska språket i världen var tydlig. Huss kom till Mälardalens högskola från en tjänst på Svenska institutet där han arbetat med stödet till svenskundervisningen vid lärosäten utanför Sverige. Huss hade också en bakgrund som svensk lektor vid universitet i såväl Tyskland som Storbritannien. Sommarkursverksamheten minskade successivt i omfång medan utbudet av terminslånga kurser ökade. De terminslånga kurserna började erbjudas redan i slutet av 90- talet med en

helterminskurs på C-nivå med namnet Skandinavistik för utländska studenter. Målgruppen var studenter som studerade svenska vid universitet i utlandet i allmänhet och utbytesstudenter i synnerhet. Studenterna kom från många håll i världen, bl.a. Japan och Kina, men den enskilt största gruppen var studenter från Tyskland, det land där den akademiska svenskundervisningen utanför Sverige är ojämförligt störst med hela 50 universitet med svenskundervisning.

Naturligtvis drogs skandinavistikkursen med en del barnsjukdomar när den genomfördes de första åren, men dessa justerades efter hand och snart framkom behov av kurser på såväl A- som på B-nivå. Efterfrågan ökade och Mälardalens högskola erbjöd fler heltidssvenskkurser på A-, B- och C-nivå och från och med 2006 gavs kurserna Svenska språket och kulturen för utländska studenter 1 (30 hp på A-nivå), Svenska språket och kulturen för utländska studenter 2 (30 hp på B-nivå) samt Skandinavistik för utländska studenter (30 hp på C-nivå) varje termin, alltså såväl på höstterminerna som på vårterminerna. Detta underlättade såväl studentrekrytering som nivåplacering av de studenter som kom för att läsa kurserna. Om en student hade antagits till fel nivå kunde denne helt enkelt flyttas upp eller ned till den nivå som passade. Skandinavistikprogrammet finns ännu kvar och målgruppen för kurserna är alltså densamma: studenter som studerar svenska på lärosäten utanför Sverige. Ungefär hälften av dessa brukar vara utbytesstudenter och resten har sökt sig till kurserna på egen hand. Vissa har anknytning till Sverige sedan tidigare, medan andra kommer till Sverige för första gången i livet. En speciell grupp är de som har svenska som arvsspråk. Dessa är ofta födda och uppväxta någon annanstans i världen men har en förälder, eller ibland båda föräldrarna, som kommer från Sverige.

För att tydligare markera hur kurserna hör ihop ändrades kursnamnen 2008 till Skandinavistik 1 (A-nivå), Skandinavistik 2 (B-nivå) samt Skandinavistik 3 (C-nivå). Under några år i slutet av 1990-talet avslutades C-nivåkursen Skandinavistik för utländska studenter med det behörighetsgivande TISUS (test i svenska för utländska studerande). Sedan 2008 är behovet av TISUS emellertid obefintligt eftersom godkänt betyg på C-kursen ger behörighet i svenska för högre studier i Sverige, alltså samma behörighet som TISUS ger.

Allteftersom att skandinavistiken vid Mälardalens högskola har ökat i omfattning har också samarbetet med våra systerverksamheter runt om i världen ökat. Inflödet av utbytesstudenter från svenskundervisningen vid universitet i bl.a. Estland, Finland, Frankrike, Korea, Lettland, Litauen, Polen, Rumänien, Ryssland, Spanien, Tyskland, Ukraina, Ungern och Vitryssland har tilltagit och personalutbyten har genomförts i tilltagande grad. Från Mälardalens högskolas sida har vi betraktat dessa samarbeten som själva livsnerven i verksamheten. Till syvende och sist är det ändå så att utan svenskundervisningen i utlandet funnes det ingen skandinavistik vid Mälardalens högskola. Men glädjande nog är det alltså så att svenskundervisningen i utlandet lever och frodas.

En omistlig hjälp i detta samarbete mellan lärosäten har Svenska institutet varit. Svenska institutet har finansierat inte mindre än tre stora samarbetsprojekt mellan skandinavistiken vid Mälardalens högskola och universitet i Östersjöregionen under en sammanhållen period från 2006 fram till 2013, där det här presenterade projektet alltså är det senaste. Det startade med ett samarbetsprojekt mellan Ivan Frankouniversitetet i Lviv och Mälardalens högskola 2006 vilket 2009 breddades med ytterligare tre aktörer: Lettlands univer-

sitet, Moskvas statliga lingvistiska universitet samt Svenska centret i Minsk. Projekten har inneburit ett allt intensivare samarbete med såväl student- som personalmobilitet, gemensamma seminarier och ett ovärderligt erfarenhetsutbyte på snart sagt varje tänkbart område. En intressant utveckling av Mälardalens högskolas skandinavistikprogram skedde 2010 när vi sjösatte det unika kurskonceptet Skandinavistik 1 och 2 i Spanien. Idén började gro och spira ur MDH:s samarbete med Barcelonas universitet. Vi ville utveckla den svenskundervisning som erbjöds där. Vi kunde tydligt se att det fanns ett stort intresse för en typ av svenskundervisning som inte erbjöds där och eftersom universitetet inte hade möjlighet att rigga MDH-kurserna Skandinavistik 1 och 2 gjorde vi det i samarbete med Internationella skolorna i Barcelona, som Mälardalens högskola redan samarbetade med i de framgångsrika kurserna Spanska i Spanien, språkkurserna med det högsta söktrycket och bästa genomströmningen på Mälardalens högskola.

Att Mälardalens högskola lade ned sommarkursverksamheten var inte något som alla var alltigenom nöjda med men att återuppta ett så omfattande program kräver resurser vilka kan vara svår att uppåda för ett lärosäte. De sommarkurser Svenska institutet erbjuder på folkhögskolor runt om i landet väckte tanken på att återuppta sommarkursverksamheten, om än i liten skala och i samband med ett besök vid Mälardalens högskolas partneruniversitet Friedrich Alexanderuniversität i Erlangen och Nürnberg tog planen slutgiltig form. Skandinavistiken vid Mälardalens högskola har sedan början av 2000-talet haft ett intensifierat samarbete med Friedrich Alexanderuniversitetet. Idén att skraddarsy en sommarkurs för tyska studenter i samarbete med ett tyskt universitet kändes ny och väldigt välbehövad. Förutom att Tyskland är det land som har allra flest svenskstuderande har Tyskland också andra specialbehov. Tyska terminer avviker från de flesta andra länders och därför måste en kurs för tyskar ligga senare på sommaren. Tyskarnas Sverigebild tenderar att vara – om möjligt – ännu mer idealiserad än andra svenskstuderandes. Dessutom har tyska studenter av bland annat språksläktskapskäl ofta lättare att lära sig svenska än t.ex. amerikanska, japanska, franska eller t.o.m. ryska studenter. Enligt ursprungsplanen skulle vi erbjuda en kurs i Eskilstuna för tyska svenskstuderande sommaren 2012, för att därefter erbjuda en motsvarande kurs i Erlangen för svenska tyskstuderande. Det blev nu inte riktigt så utan istället genomförde vi sommarkursen i Eskilstuna 2012, men efter en del kompromisser blev den öppen även för andra nationaliteter, vilket visade sig i flera avseenden vara mycket lyckat. Efter genomförd sommarkurs insåg vi att det blev så lyckat att vi ville genomföra det ytterligare en sommar men då ännu bättre, med lärdomar av sådant som skulle kunnat vara bättre 2012. Ånyo sökte vi finansiering och ånyo erhöll vi stöd från Svenska institutet och kunde återigen, sommaren 2013, genomföra kursen ”Mälardalens region ur ett historiskt, kulturellt och kommunikativt perspektiv”. Den här gången var kursen öppen för alla nationaliteter och kursorterna var både Västerås och Eskilstuna och 2013 års kurs blev också en fullträff.

Slutet på denna sommarkurs sammanföll, så när som på några dagar, också med slutdatumet för projektet Svenska språket i internationell affärskommunikation samt undertecknads anställning vid Mälardalens högskola med ansvar för såväl Skandinavistiken som det internationella samarbetet där. Spännande fortsättning på samarbetet inom svenska som främmande språk vid Mälardalens högskola följer naturligtvis, men då i annan regi.

Viktor Hennius - f.d. Samordnare för internationalisering och skandinavistik vid Mälardalens högskola.

Tvärskulturell kommunikation genom språkutbildning på högskola i Ryssland (undervisning i svenska som främmande språk på NAFU, Arkhangelsk) Tatiana Konopleva och Nina Usjakova

Mål och innehåll i språkutbildningen i universitetssystemet har kraftigt förändrats under 1990-talet. Utbildningsfokus flyttades till den enskilde studenten och dennes egna behov, intressen och kunskaper. Studier av både språk och kultur har nu samtidigt blivit en dominerande modell vid utarbetande av många program för främmande språk studier, vilket i sin tur ligger till grund för studentens personlighetsutveckling i ett multikulturellt perspektiv.

Med begreppet ”multikulturell språkutbildning” avses en process genom vilken man får kunskaper om den kulturella mångfalden i landet där man talar språket som studenterna läser och om förhållanden mellan kulturer i den moderna multikulturella världen. Under den här processen utvecklas en aktiv livsposition och kunskaper att interagera med representanter för andra länder och kulturer enligt den så kallade kulturella dialogen. Undervisning i svenska språket vilken syftar till tvärkulturell dialog skall lära studenterna:

- att inte bara se skillnaden mellan svensk kultur och andra kulturer och sitt eget modersmål och sin egen kultur utan också likheter i dem,
- att uppfatta skillnader som inte hindrar kultursamexistens i det moderna multikulturella samhället,
- att utforma en aktiv livsposition som ska utgöra en garant mot kulturell isolering och diskriminering.

Sålunda är det huvudsakliga målet med multikulturell utbildning vid språkundervisningen i svenska att förbereda studenterna för ett aktivt och värdefullt samarbete i den moderna multikulturella världen genom att tala det svenska språket. Enligt detta mål är det nödvändigt att lösa följande uppgifter under språkundervisningen:

- att utveckla förståelse för begreppet ”kultur” som socialt fenomen,
- att utveckla förståelse för mångfald av multikulturella gemenskaper i det moderna Sverige och Ryssland,
- att utveckla förståelse för likheter och skillnader mellan representanter för olika etniska, sociala, språkliga, territoriella, religiösa, kulturella grupper inom en viss region i Sverige eller Ryssland, inom hela landet samt hela världen,
- att utveckla färdigheter och kunskaper i positiv interaktion med representanter för andra kulturer genom att lära studerande i svenska språket,
- att utveckla förståelse för den egna personligheten med hjälp av både svenska språket och modersmålet.

Uppnåendet av dessa mål blir möjligt genom den socialkulturella metoden som ger möjlighet till kulturutbildning för olika etniska, sociala och religiösa grupper i Sverige. I språkundervisning, och svenskundervisning är inget undantag, är det viktigt att utveckla och strukturera studielitteratur och läromedel som används i för att främja kompetensutvecklingsprocessen hos studenterna som ska delta i den tvärkulturella dialogen på svenska. Sålunda ska allt material vara strukturerat enligt kriterierna som utgör grundlag för urval av texter och studiematerial med socialkulturellt innehåll. Bland de huvudkriterierna som vi ställer upp när

det gäller urvalet av studiematerial vid kulturrelaterad undervisning i svenska som främmande språk finns följande: studiematerialets kommunikationsvärde, funktionalitet, koppling till samtalssituation, enhetlighet, tillgänglighet, användning av autentiska material, genre, stilistisk och tematisk mångfald samt aktualitet. Enligt de nämnda kriterierna väljer vi ut studiematerialet som sedan utarbetas och anpassas till studenternas behov i form av olika övningar.

Under undervisningen i svenska som främmande språk brukar vi använda autentiska texter som innehåller socialkulturell information. Dessa texter är:

- texter från massmedia och referenslitteratur skriven av de som har svenska som modersmål. De är varierande artiklar från tidningar och tidskrifter, intervjuer, lexikon, memoarer, referenser från uppslagsböcker, osv. Sådana tillförlitliga källor innehåller trovärdig information om det nationella och kulturella specifikt svenska, traditioner och vardagsliv;
- så kallade funktionella texter: annonser, ansökningar, blanketter, recept, kvitton, tidtabeller, TV-program och reklam;
- texter till svenska visor och sånger, som vi tror har speciellt motiverande potential och kulturellt specifikt innehåll;
- dikter som tydligt beskriver olika detaljer i det sociala livet och kan användas som material för studier av det svenska samhället och svenskarnas kultur och emotionellt påverkar människor och deras sinne; skönlitteratur

Under svenskundervisningen är det bland annat viktigt att ta hänsyn till att studenterna ska presentera sin egen kultur på svenska. Därför tror vi att det också är viktigt att arbeta med autentiska texter på ryska (artiklar, sånger, intervjuer, dikter, osv).

De ovannämnda texterna innehåller ord och uttryck som presenterar sociokulturell information som i sig är symboler, realia och språkliga klichéer. Det utvalda materialet består av följande:

- lexikon med nationell och kulturell semantik. Det presenteras i svenska språket med ord och ordkombinationer som indikerar realia: ord och ordkombinationer som indikerar a) egenheter i natur och geografi (till exempel, runsten, älv, fjäll, å), b) det politiska systemet (socialdemokraterna, moderaterna, talman), samhälle (ombudsman, socialnämnden, A-kassa, kommun), c) namn (August Strindberg, Greta Garbo, Sydsvenskan, Nationalencyklopedin, Svenska språknämnden, Svenska Dagbladet, Drottningholm, Stureplan), d) kortformer och förkortningar (m m, fr o m, TT, SvD, EU, RFA, SKF), e) ord som specificerar existens, boende, vardagsliv, karaktär, traditioner (Vasaloppet, lussekatter, glögg, huggare, sambo, särbo, mambo, fika), fraseologiska enheter dvs. ordspråk och ordstäv (Det är inget ont som inte har något gott med sig, Prat fyller ingen mage, Fattigdom är ingen skam), idiom (karl för sin hatt, ha ett finger med i spelet, hålla mun, vara född med en silversked i munnen, leva fullt ut, slå en signal),
- enheter ur texter som blivit en viktig del av den svenska kulturen. Sådana är citat från autentisk skönlitteratur (Mellanmänniska, dricka Oboy, Kärleken är som mässlingen. Vi måste alla genomgå den (Jerome K. Jerome), citat av kända människor (Hjärtat är skapat för att älska, det måste älska! (Drottning Kristina), Endast den kan bota kärleksår som givit dem (Publius Syrus), Om du inte är med den du älskar – älska med den du är med (Mick Jagger), sångtexter (jag vill leva jag vill dö i Norden, i landet lagom är det bäst), re-

klam (Försommarfynd för alla soltörstande, ”blommor och bindpaket”),

• kommunikativa klichéer (Har du något särskilt för dig ikväll? Tack så mycket! Javisst! Ta för dig bara! Ja, gärna! Kan jag få säga en sak?, Har du någon idé?, Jag håller med dig! Jag tänker ha en liten fest. Har du lust att komma?).

Med hjälp av det utvalda materialet börjar studenterna behärska regler som gäller ritualer och etikett (till exempel, hur man ska bjuda någon på besök, hur man ska tacka nej, hur man ska skåla, hur man ska umgås (bl.a. obekanta människor) samt regler för icke verbal kommunikation (dvs. att det är opassande att krama en obekant person vid första mötet; enligt svensk tradition bör man bara skaka hand, osv.)

I det utvalda materialet finns det också texter som illustrerar hur svenskar och ryssar upplever omvärlden. Som exempel kan vi nämna:

Per Lundbergs artikel ”Att resa utan fördomar” i Ica-kuriren nr 21, gåtor (perception av tid),

Sveriges nationalsång ”Du gamla, du fria” (perception av rymd),

artikeln ”Vem är störst i vår svenska historia”, annonsen ”Affärsjurist till kontoret i Falun”, ansökan, uppslagsboksreferensen ”Kulturliv, rekreation och turism” (attityd till aktivitet),

sångtexten ”Sverige”, ”Allemansrätten” – rätten för alla människor att färdas över privat mark i naturen, att tillfälligt befinna sig där och till exempel plocka bär och svamp (attityd gentemot naturen),

notisen från Riksdagsbroschyren ”Sverige är ett folkstyre”, artikeln ”Svoi na rabote” (källa: Sudarushka, oktober, 2008), intervju med familjen Kozulin (källa: Aftonbladet den 28 februari 2008) (perception av makt).

Studiematerialet är strukturerat enligt bestämda ämnesområden och orienterar sig mot svensk och rysk kultur men även andra kulturer. Bland de teman som studenterna ska läsa finns följande:

”Det ryska och det svenska politiska systemet”

”Det multikulturella landet”

”Landets symboler”

”Seder och traditioner”

”Familj, äktenskap och barn”

”Fritid och intressen”

”Resor och utflykter”

”Berömda människor”

”Arbetsliv”

”Socialsystem”

Man kan träna det här materialet genom att göra olika slags övningar. Sådana övningar är av specifik karaktär men de innehåller den problematik som är karakteristiskt för multikulturell språkutbildning. Här talar vi om så kallade kulturelaterade projektuppgifter som möjliggör bland annat självstudier och stimulerar studenter med snabb inlärningstakt. Sådana uppgifter väcker nyfikenheten på språket och kulturen och stimulerar till egen muntlig och skriftlig produktion. Kursdeltagarna är alltså inte passiva recipienter av all information de hör på lektioner utan de deltar i kommunikationen och utvecklar sina kunskaper i svenska vilket ger

stimulans åt deras intellektuella aktivitet. Kulturrelaterade projektuppgifter ligger till grund för förvärvandet av viktiga förmågor som:

förmågan att leta efter ny nödvändig information som i det kulturella sammanhanget,

förmågan till analys, noggrann undersökning av något problem, klassificering, generalisering och presentation av informationen i form av en kort rapport eller en temaplansch;

förmågan att klara av kulturbundna missförstånd genom att ställa passande frågor, identifiera fler detaljer osv.;

förmågan att agera som representant för sin egen kultur dvs. den ryska;

förmågan att samtala med en svensk om hans kulturella.

På lektionerna gör studenterna under lärarens observation och hjälp till exempel:

temaplanscher (till exempel, "Vem är störst i den ryska/svenska /finska /tyska historien?");

en resehandbok/ guidebok/musiekatalog för en svensktalande turist som befinner sig i Ryssland, Sverige, England osv.;

studier och bearbetning av material i det kulturella sammanhanget (till exempel, "Hur det svenska köket ser ut?", "Hur kan du använda din fritid meningsfullt?")

Av det som vi ovan har talat om kan vi dra några betydelsefulla slutsatser. Här kan nämnas särskilda faktorer som bidrar till multikulturell språkutbildning när man undervisar i svenska som främmande språk. Bland dem är det nödvändigt att ange: a) undervisningen i svenska språket och kulturen och samtidigt att lära sig kulturen som de studerande hör till; b) användning av autentiskt studiematerial med socialkulturellt innehåll för svenskundervisning; c) urval och strukturerande av det kulturrelaterade studiematerialet enligt vissa kriterier; d) kulturrelaterade uppgifter. Som resultatet får vi som lärare studenterna att uppnå sådana färdigheter att de klarar ett samtal med en svensktalande och, först och främst, utvecklar ett nytt kulturorienterat medvetande vilket innebär att studenterna är i stånd att förstå ett annat folks levnadssätt, värden, att representera sin egen kultur och dess värden och avstå från stereotyper och felaktiga slutsatser om det svensktalande folkets kultur.

Referenser

Sysoev P. Jazykovoje polikulturnoe obrazovanie v XXI veke // Jazyk i kultura, nr.2, 2009, s. 96-110.

Sysoev P., Evstignejev M. Polikulturnyj podhod k tipologizatsiji lingvokulturovedtjeskih edenits // Vestnik TGU: Gumanitarnyje nauki, nr. 2(58), 2008, s. 244-254.

Komarov A., Razvitije tvortjeskoj aktivnosti utjasjtjhsja v rabote nad stihami na urokah inostrannogo jazyka // Inostrannyje jazyki v sjkole, nr.6, 1986, s. 58-60.

Tatiana Konopleva och Nina Usjakova är lärare i svenska på Arktiska universitetet i Arkhangelsk, Ryssland.

Anställningsbarhet för akademiskt svenskstuderande i Lviv

Oksana Lutsiv och Hanna Mamchur

Den ekonomiska bakgrunden

Det ekonomiska förhållandet mellan Sverige och Ukraina har utvecklats aktivt under de senaste åren. Enligt Kommerskollegium (2014) motsvarade 2012 det totala värdet av varuhandeln mellan de två länderna 3 261 MSEK, varav 2 906 MSEK bestod i varuexport till Ukraina och 355 MSEK varuimport från Ukraina. Jämfört med år 2000 har varuexporten från Sverige till Ukraina mer än tredubblats och varuimporten från Ukraina har femdubblats. Trots den positiva handelsutvecklingen under det senaste decenniet sjönk varuhandeln mellan de två länderna med nästan 18 % under 2012. Däremot steg siffrorna för tjänsteimporten från Ukraina med 3,9 %.

Sverige är en av de tio största investerarna i Ukraina. Enligt den ukrainska statistiska centralbyrån (Ukrstat, 2013) uppgick totalvärdet på svenska direktinvesteringar i Ukraina till runt 1 602 miljoner USD i början av 2013. De senaste två åren har inflödet av svenska investeringar minskat kraftigt jämfört med året 2010. De branscher som får mest direktinvesteringstillgångar från Sverige är finansiell verksamhet – 77 %, tillverkningsindustri (livsmedelsindustri, maskintillverkning) – ca 17 %, handel och serviceverkstäder för motorfordon – 3 %, uppger Ukrstat (2013).

Enligt Business Sweden (2012) är cirka 100 svenska företag aktiva i landet och omkring 400 gör regelbundna affärer med Ukraina. Flera stora svenska företag som Ericsson, Volvo, Scania, Tetra-Pak, Alfa Laval, Lantmännen Axa, ABB, SKF m.m. är representerade i Ukraina. Business Sweden (2012) anger att verkstadsindustri (maskiner och processsystem), infrastruktur, jordbruk (förädlingsprocesser och teknologi), energi- och miljöteknik, IT, samt hälso- och sjukvård (medicinteknik och läkemedel) är de sektorer där svenska företag har bäst möjligheter i Ukraina. Energi- och miljöteknik är av ett speciellt stort intresse då landet brottas med flera miljöproblem och är i stort behov av energieffektiviserande.

Outsourcing inom IT-branschen i Ukraina

Allteftersom den ukrainska marknaden öppnas alltmer för utlandet, passar många utländska företagare, bl.a. svenska, på att komma in i den och utveckla sin verksamhet innan deras bransch är överfylld av konkurrenter. Ukraina är ett möjlighetsland för framför allt den svenska servicebranschen där det går att lägga ut en viss del av sin verksamhet på ett företag i ett annat land (s.k. outsourcing) eller anställa medarbetare som en del av företagets personal i utlandet (s.k. outstaffing). fördelarna med en sådan utlokalisering av arbetsuppgifter är många, bl.a. lägre lönekostnader och skatter, bättre och enklare tillgångar till kompetent personal vilket gör att produktionskostnader sjunker och att produktkvaliteten förbättras.

De branscher som förmodligen drar mest nytta av dessa nya former av ekonomisk verksamhet är IT samt kundtjänst och logistik. Det är de branscher som växer fortast i Ukraina och som på senaste tiden har fått mycket bra representation av svenska företagare. Kiev har varit och förblir mest "invaderat" av svenska bolag som etablerar sig tack vare Business Sweden samt talrika rådgivningsföretag som ofta ägs och förvaltas av utländska ekonomiska krafter.

På senaste tiden har också andra storstäder, som bl.a. Kharkiv och Lviv upptäckts av många utländska företagare. Orsaken till detta har varit mindre konkurrens, lägre lånenivåer och växande tillgångar till kompetent personal. Många svenskägda verksamheter växer och frodas i den gynnsamma östeuropeiska miljön som Lviv är känt för. På grund av det har behovet av kunniga flerspråkiga specialister vuxit enormt under de senaste åren. De expanderande företagen letar efter unga och ambitiösa svensktalande personer för att tillsätta positioner inom sälj-, marknadsförings-, HR, administrations-, samt finansområdena. Svenska språket är nu ofta ett krav, en sällsynt men eftersökt kunskap.

Svenskkunskaper i praktiken: En studie av svenskstuderandes yrkesliv

Kurserna i svenska vid Ivan Frankouniversitetet i Lviv infördes år 2000 på fakulteten för internationella relationer och sedan dess har drygt 50 studenter i fem år studerat svenska som ett biämne. Flera av dem har fått stipendier från Svenska institutet och Riksföreningen Sverigekontakt för att studera svenska språket på sommarkurser, svenska folkhögskolor och lärosäten. Ivan Frankouniversitetet i Lviv har genom tre Visby-projekt bedrivit ett akademiskt samarbete med Mälardalens högskola i Västerås vilket har resulterat i ett bilateralt samarbetsavtal mellan lärosätena. Till saken hör att universitetet i Lviv är Ukrainas enda lärosäte där svenska undervisas såväl av en lokalanställd som av en utsänd SI-lärare. Allt detta gör att svenskstudenterna på universitetet i Lviv har bra förutsättningar för att skaffa sig grundliga kunskaper i svenska språket, samhället och kulturen vilket kan bli deras unika bonus på arbetsmarknaden. För att undersöka om och hur pass svenska kommer till användning i våra alumners yrkesliv har en studie genomförts bland alla de före detta svenskstudenterna på universitetet i Lviv.

Studiens mål var att sammanställa en databas med uppgifter om alumnerns yrkesliv och deras kontakt med svenska språket i arbetslivet. Ett vidare syfte var att undersöka hur väl alumnerns svenskkunskaper räcker till i deras arbete och vilka färdigheter de mest skulle vilja förbättra. Studien genomfördes med hjälp av en enkätundersökning.

Sammanlagt har 56 studenter mellan 2000 och 2013 läst svenska i fem år, i 7 grupper med ca 8 personer per grupp. Studenternas huvudämne har varit ekonomi, juridik, internationella relationer och i enstaka fall lingvistik samt journalistik. Totalt har man läst svenska i fem år, 8 lektionstimmar i veckan första året, 5 timmar andra, 3 timmar tredje, 3 timmar fjärde och 2 timmar femte året (endast hösttermin). Av 56 alumner har 44 (ca 79 %) lämnat information om sitt yrkesliv, de 12 resterande personerna har man inte lyckats få kontakt med.

56 alumner: Siffror och statistik

- Födelseår – 1983 till 1991
- Kvinnor – 77 % (43 pers.)
- Män – 23 % (13 pers.)
- SI:sommarkurstipendier – 34% (19 pers.)
- SI:folkhögskolestipendier (en termin) – 30 % (17 pers.)
- Skandinavister vid Mälardalens högskola – 29 % (16 pers.)

- Egna studier – 9 % (5 pers.)
- Alumner som använder svenska i sin nuvarande anställning – 21 % (12 pers.)
- Alumner som har använt svenska i sitt yrkesliv förut (utöver de 12) – 12,5 % (7 pers.)
- Alumner som bor i Ukraina – 75 % (42 pers.)
- Alumner som bor i Sverige – 5 % (3 pers.)
- Alumner som bor i ett annat land – 11 % (6 pers.)
- Uppgift om land saknas – 9 % (5 pers.)
- Branscher där svenska språket används/har använts: IT (6 pers.), översättning/tolkning (6 pers.), finanser/redovisning (4 pers.), svenskundervisning (3 pers.), möbeltillverkning (3 pers.), kosmetika (1 pers.).
- Branscher som alumnerna är sysselsatta i utan att de använder svenska: IT (8 pers.), internationell utveckling och internationellt samarbete (5 pers.), finanser/redovisning (3 pers.), turism (3 pers.), diplomati (2 pers.), kulturmanagement (2 pers.), språkundervisning (2 pers.), export (2 pers.), möbeltillverkning (1 pers.), bokhandel (1 pers.), journalistik (1 pers.), logistik (1 pers.), internetförsäljning (1 pers.).

Som man kan se ovan har totalt 19 personer i skiftande utsträckning haft kontakt med svenska språket i sitt yrkesliv vilket utgör en dryg tredjedel av alla alumnerna. För att titta närmare på den här gruppen har en enkätundersökning genomförts. Enkäten som finns i bilagan skickades till samtliga 19 personer (dvs. både de som använder svenska i sin anställning nu och de som gjorde det tidigare) varav 13 fyllde i den. Alla respondenterna är kvinnor, tre av dem bor i Sverige (Stockholm), tio – i Ukraina (Kiev – två personer, Lviv – 8 personer).

Samtliga 13 alumner har vid ett eller flera tillfällen studerat svenska i Sverige. 61,5 % (8 pers.) av respondenterna har fått terminstipendier på folkhögskola, 38 % (5 pers.) har gått SI:s sommarkurser och 31 % (4 pers.) har studerat Skandinavistik 3 vid Mälardalens högskola. 23 % (3 pers.) har bedrivit egna studier i Sverige (på folkhögskola och Stockholms universitet).

Branscher och positioner/arbetsuppgifter

Bransch	Arbetsuppgifter	Antalet alumner
IT	Ekonom; Marknadsföring/försäljning; Kundtjänst; Svenskundervisning	5
Översättning	Översättning av dokument; Översättning av skönlitteratur;	5
Träförädling/ Möbeltillverkning	Översättning/tolkning; Kundtjänst	3
Kosmetika	Marknadsföring/försäljning	1
Utbildning	Svenskundervisning;Handledning av studenter; Forskning	3

46 % av enkätsvararna (6 pers.) anger att de fick vetskap om den lediga tjänsten från svenskläraren, 23 % (3

pers.) från sina vänner och bekanta, 15 % (2 pers.) från internet och en person från tidningen. En av respondenterna arbetar som frilans (översättare).

På frågan ”Var svenskkunskaper ett krav eller en merit för ditt nuvarande jobb” svarar 77 % (10 respondenter) att det var ett krav och bara 23 % (3 respondenter) svarar att det var en merit. Två av de tre sistnämnda personerna bor i Sverige. På frågan ”Hur ofta använder du dig av svenska i ditt arbete” svarade 85 % (11 personer) ”dagligen”, en person svarade ”flera gånger i veckan” och en person ”flera gånger i månaden”. Förutom svenska språket använder samtliga 13 respondenter engelska, 61,5 % (8 pers.) använder ukrainska, 38 % (5 pers.) ryska, 15 % (2 pers.) spanska och polska samt två personer använder tyska respektive norska i sitt arbete.

54 % (7 pers.) av alumnerna svarar att deras svenska räcker väl i arbetet och kryssar för en femma på en skala mellan 1 och 5 (1 motsvarar ”svenskkunskaper räcker inte till i arbetet”, 5 – ”svenskkunskaper räcker väl i arbetet”). 38 % (5 pers.) anger siffran 4 och en person – 3. Majoriteten av alumnerna (77 % eller 10 personer) svarar att de läser tidningar och surfar på svenska webbsidor för att hålla språket igång. Det näst mest populära svaret är att lyssna på svensk radio samt svensk musik – 69 % (9 pers.). 61,5 % (8 pers.) anger att de läser svenska böcker och umgås med sina svenska vänner. 38 % (5 pers.) säger att de tittar på svensk teve/ svenska filmer för att hålla sin svenska levande.

De flesta respondenterna (77 % eller 10 personer) nämner muntlig kommunikation som den språkfärdighet som de skulle vilja förbättra mest. 38 % (5 pers.) vill helst bli bättre på skriftlig kommunikation och 23 % (3 pers.) på hörförståelse. Ingen av respondenterna väljer läsförståelse som den färdighet som de skulle vilja förbättra mest.

På frågan ”Vad borde man lägga mer fokus på i svenskundervisningen, tycker du (t.ex. grammatik, ordkunskap, uttal, annat)” svarar 54 % (7 pers.) ”muntlig kommunikation”. 38 % (5 pers.) tycker att man borde fokusera mer på uttal. 31 % (4 pers.) anser att man borde lägga större vikt på affärssvenska. 23 % (3 pers.) anger att man borde öka fokus på ordkunskap och 15 % (2 pers.) på grammatik. Andra aspekter som bara nämns en gång är hörförståelse, kontakt med levande språket, svenska språkets stilar, skriftlig kommunikation och svenska dialekter.

Dessa resultat tyder på vissa tendenser i alumnernas användning av svenska och förhoppningen är att resultaten kommer till nytta när det gäller vidareutveckling och uppdatering av svenskkurserna vid IFNUL och eventuellt vid andra lärosäten. I samband med undersökningen bland alumnerna och med tanke på deras svar har även delkursen Affärssvenska vid IFNUL analyserats. Nedan följer en kort beskrivning av kursens innehåll och metoder samt de utmaningar som kursen står inför.

Affärssvenska vid IFNUL: Nuläget och utmaningar

Det växande behovet av effektiv affärskommunikation inom de diverse affärsbranscherna med svensk närvaro ställer nya krav på svenskundervisningen på Ivan Frankouniversitetet i Lviv.

Kursplanerna har genomgått grundliga ändringar, nytt material har lagts till samtidigt som nya undervisningsmetoder har använts under de senaste åren med syfte att anpassa programmet till de nyskapade ekonomiska möjligheterna. Nyutexaminerade studenter ska kunna mycket mer än bara vardaglig svenska för att klara sig på den expanderande men desto mer konkurrensutsatta arbetsmarknaden. Deras kunskaper ska inkludera bland annat förmågan att argumentera på svenska, sätta samman och genomföra presentationer, kunna berätta och beskriva på ett utförligt sätt, delta i en saklig dialog, skriva CV:n och meritförteckningar på svenska samt vara medvetna om hur man beter sig under anställningsintervjuer, möten och vid andra situationer i arbetslivet. Studenterna bör kunna se skillnaden på de olika stilarna i det svenska språket samt använda formella och informella formuleringar i ett korrekt sammanhang. En annan viktig aspekt är att kunna sammanställa olika typer av dokument som är vanligt förekommande i affärsvärlden.

Svenskstuderande på Ivan Franko universitetet i Lviv har två ämnen vilket innebär att de också är översättare oavsett vad deras huvudämne är – internationella relationer, internationell rätt, internationell ekonomi, internationella affärer, internationell informatik eller områdesstudier. En av deras grundläggande färdigheter är således att kunna göra kvalitetsöversättning av olika typer av dokument mellan svenska och ukrainska.

I enkätundersökningen nämns förmågan att konversera fritt på svenska som den viktigaste och mest efter sökta färdigheten. De absolut flesta skulle vilja bli bättre på muntlig kommunikation, därefter följer uttal och affärssvenska. De nedan beskrivna metoderna och inställningarna illustrerar förändringar svenskundervisningen i Lviv genomgått för att möta de nya utmaningarna.

Sedan 2011 har inslag av affärssvenska inkorporerats i svenskundervisningen med syfte att förse studenterna med de nödvändigaste kunskaperna inom affärskommunikation. Teman som företagskultur i Sverige och Ukraina, Sveriges största företag, CV och meritförteckning, arbetsintervjuer, presentationer, argumentation, telefonsamtal m.m. har blivit en del av kursplanerna för årskurs fyra. Varje lektion inkluderade också vissa aspekter av svenska skrivregler. Materialet presenterades genom diskussion, presentation, grupp- och pararbete. Vid flera tillfällen fick studenterna arbeta med autentiska dokument på svenska, som t.ex. bolagsordning och årsrapport. Betydelsen av det ovannämnda är uppenbar då studenterna exponeras för klichéer i affärsspråket samt lär sig den typiska meningsbyggnaden i affärssvenska vilket underlättar arbete med dokument vid senare tillfällen. Översättningsrelaterade aktiviteter ger studenterna grundläggande färdigheter i översättning av bolagsdokument.

En annan praktiskt aktivitet som erbjöds svenskstuderande som resultat av det växande behovet på arbetsmarknaden var översättningspraktik som infördes år 2012. Praktiken innebär studenternas individuella arbete med en längre samhällspolitisk text på svenska som ska översättas till ukrainska under en och en halv till två månader med därpå följande samarbete med läraren och diskussion kring den färdiga översättningen. Texter som väljs antingen av läraren eller av studenterna själva borde vara runt femton sidor långa och ha direkt anknytning till studentens inriktning – internationella relationer, internationell rätt, internationell ekonomi etc. Innan studenterna börjar arbeta med sina texter får de utförliga instruktioner om hur översättningsarbetet ska utföras, vad som förväntas av den färdiga översättningen osv. Översättningspraktiken hölls på årskurs fyra då studenterna redan har de kunskaper som krävs för att utföra ett mer omfattande arbete.

Erfarenheten av de senaste två åren visar att praktiken var ett utmärkt sätt att förstärka studenternas utveckling som översättare. De flesta anger i sin feedback att de har märkbart ökat sitt ordförråd samt lärt sig att formulera meningar på ett korrektare sätt. De nämner också sådana fördelar som förbättrad behärskning och förståelse av termer inom sina respektive kunskapsområden, förmågan att snabbare hitta ukrainska motsvarigheter till de svenska termerna och vice versa samt att använda klichéer där det behövs.

Från och med september 2013 införs extra praktiska lektioner i svenska som är kopplade till den teoretiska disciplinen "Teori och praktik av översättning". Disciplinen avser att ge studenter de grundläggande teoretiska kunskaper som är nödvändiga för det praktiska arbetet inom översättning. Lektionerna som ingår i kursen innehåller bland annat följande teman: översättningsteorier, typer av översättning, motsvarigheter i översättning, direktöversättning, ordval, översättning av lånord, översättning av realia, egennamn och geografiska benämningar, översättning av fasta fraser och idiom, ordföljd, översättning av olika typer av syntaktiska konstruktioner m.m. Praktiska lektioner syftar till att lära studenter att tillämpa de teoretiska kunskaperna i praktiken och på så sätt vidare förbereda svenskstuderande för översättning av dokument med framför allt samhällspolitiskt innehåll. Den praktiska delen har tidigare funnits endast på engelska men ska införas nu för tredjeårsstudenter som studerar svenska. Anledningen till att disciplinen kommer in så sent under studenternas undervisningstid är att det krävs en viss nivå och förståelse för språkets struktur och egenskaper för att kunna utföra en översättning. Införandet av den praktiska delen för svenskstuderande innebär inte bara fler tillfällen för dem att öva svenska språket utan också nya möjligheter att höja sin kompetens som översättare från och till svenska språket. Detta öppnar nya dörrar för dem som svenskkunniga specialister.

Trots de många ändringarna återstår ett antal brister när det gäller svenskundervisningen i Lviv vilka är svåra att eliminera. Bland de största är alldeles för få lektionstimmar i svenska språket på alla årskurser från och med årskurs två. Studenterna får endast fem lektionstimmar i svenska på årskurs två, tre lektionstimmar på årskurs tre och fyra samt två lektionstimmar på årskurs fem. Detta innebär att studenterna i högre årskurser får utföra alltmer arbete hemma. De få lektionerna blir uppdelade i två sektioner: vanlig svenska och affärssvenska. Lektionstiden räcker därför inte till för en omfattande övning av muntlig kommunikation vilket omnämns av alla svenskstuderande som den viktigaste färdigheten. Den nya kursen i översättning väntas dock minska problemet då den kommer att utformas med fokus på affärssvenska vilket kommer att frigöra tid för konversationsaktiviteter. En annan nackdel är att teoretiska språkvetenskapliga ämnen såsom lexikologi, stilistik, fraseologi osv inte är tillgängliga för de som studerar internationella relationer vilka utgör majoriteten av svenskstuderande på IFNUL. Detta leder till studenternas ytligare förståelse av det svenska språket till skillnad från det perspektiv språkvetare har. Disciplinen "Teori och praktik i översättning" finns däremot och är av stor nytta för de framtida översättarna. Ett annat problem är bristen på modern kurslitteratur inom affärssvenska vilket ställer högre krav på svensklärarna vilka utvecklar kursplaner bland annat när det gäller val av teman och lämpligt undervisningsmaterial.

Det är således nödvändigt att fortsätta arbetet riktat mot eliminering av ovannämnda brister både på institutions- och universitetsnivå. Som studien visar är de flesta av IFNUL:s före detta svenskstuderande sysselsatta inom IT, översättning och finanssektorn. Eftersom många av dem arbetar med till exempel marknadsföring, försäljning och kundtjänst innefattar deras arbetsuppgifter direkt kontakt med svensktalande. För att

kunna möta de nya utmaningarna bör mer undervisningstid tilldelas framför allt muntlig kommunikation, uttal och ordkunskap med fokus på affärsspråket.

Källor

1. Business Sweden (The Swedish Trade & Invest Council). 2012. Ukraina. <http://www.business-sweden.se/Export/Marknader/Europa/Ukraina/> (Hämtad 2013-12-15).
2. Kommerskollegium. 2014. Handelsstatistiska faktablad. <http://statistikblad.kommers.se/?code=UA&period=2013M09&type=html> (Hämtad 2014-02-02).
3. Ukrstat (Державна служби статистики України). 2013. Прямі іноземні інвестиції (акціонерний капітал) в економіці України з країн ЄС. <http://www.ukrstat.gov.ua/> (Hämtad 2013-11-17).

Bilaga 1

Enkätundersökning inom SI:s Visbyprojekt ”Svenska språket i internationell affärskommunikation”

Anställningsbarhet för akademiskt svenskstuderande

Födelseår _____ Kön _____ Land _____

Position på företaget _____

1. Vad sysslar det företag som du är anställd på med?

2. Beskriv dina arbetsuppgifter.

3. Hur fick du veta om den lediga tjänsten på företaget?

4. Var svenskkunskaper ett krav eller en merit för ditt nuvarande jobb?

5. Hur ofta använder du dig av svenska i ditt arbete? (t.ex. dagligen, flera gånger i veckan/månaden osv)

6. Vilka andra språk använder du dig av i ditt arbete?

7. Hur väl räcker dina svenskkunskaper i ditt arbete?

– 1   2   3   4   5 +

8. Vilken språkfärdighet skulle du mest vilja förbättra?

skriftlig kommunikation

muntlig kommunikation

hörförståelse

läsförståelse

9. Vad gör du för att hålla din svenska igång?

10. Vad borde man lägga mer fokus på i svenskundervisningen, tycker du? (t.ex. grammatik, ordkunskap, uttal, annat)

11. Eventuella stipendier från Svenska institutet eller Riksföreningen Sverigekontakt (t.ex. stipendieplatser till sommarkurser i svenska, folkhögskolestipendier, stipendier för svenskstudier på högskola)

12. Har du studerat i Sverige utan ett stipendium från Svenska institutet eller Riksföreningen Sverigekontakt? Vänligen ange vad och var du har läst.

Oksana Lutsiv är lärare i svenska på Ivan franko universitetet i Lviv

Hanna Mamchur är f.d. lärare i svenska på Ivan franko universitetet i Lviv

Sittande: studenten Irina Bogolepova, professor Alexander Polikarpov, chefen för Ministeriet för internationellt samarbete (Arkhangelsk regionstyrelse) Aleksej Kalinin,
Stående: chefen för institutionen för filologi och interkulturell kommunikation Svetlana Strelkova

Chefen för Ministeriet för internationellt samarbete (Arkhangelsk regionstyrelse) Aleksej Kalinin

Att bryta ny mark Magnus Magnusson

Följande är ett försök att sammanfatta erfarenheter från att komma till Archangelsk som ”direktimporterad” svensklärare eller gästprofessor vid en nystartad kombinationsutbildning i svenska. Åsikter och tolkningar är författarens egna.

Att undervisa i svenska i ett annat land är en utmaning. Många är vi som antagit utmaningen och på olika sätt. Variationen är stor mellan ansatser och länder. En gemensam upplevelse som jag tror att vi alla har är att det finns ganska gott om studenter i varierande åldrar och med varierande bakgrund världen över som har upptäckt vårt lilla land och blivit intresserade av vårt språk, antingen som ett redskap för att komma närmare landet eller som ett försök att föra Sverige närmare det egna landet. Svenskundervisning i Ryssland är inget undantag från detta. Svenska i en rysk kontext har gamla traditioner. Det är lätt att vifta med Peter den store och gamla krig mellan Ryssland och Sverige och det är lätt att titta på vårt språk och se ord som ryslig och ruskig för att få en känsla av kulturell närhet, om än inte alltid vänskap.

Jag har nu haft förmånen att arbeta på ett och samma ställe i Ryssland mer eller mindre samlat sedan 2006, nämligen Arkhangelsk. Där fanns sedan slutet av 1980-talet och under cirka 14 år ett lektorat knutet till det gamla Pomor-universitetet PGU. Det var ett lektorat som var stödfinansierat av Svenska institutet under hela denna period men detta drogs in i och med att SI beslöt att minska ner på svenskundervisningsaktiviteterna i Ryssland runt 2006. Dessförinnan hade dock det hänt som förde mig till Archangelsk. En grupp lärare med huvudförankring inom det språkvetenskapliga området bröt sig loss ur Pomor-universitetet i mitten på 2000-talet och ansökte om att få bli en del av det dåvarande tekniska universitetet i Archangelsk – ASTU (Arkhangelsks statliga tekniska universitet). Detta beviljades av mottagaren och vid ASTU upprättades en speciell lingvistisk enhet med fokus på tolkning och översättning. Detta ”strömhopp” orsakade då en lokal skandal i staden och tidningarna var fulla av skrivelser om detta oerhörda som skett och grunden till mycket svåra akademiska konflikter på alla nivåer, från ledning till enstaka lärare var härmed lagd.

Ungefär samtidigt med detta hade jag upprättat kontakter med Archangelsk i min huvud-sakliga roll som specialpedagog och insett att jag gärna skulle vilja fördjupa och befästa kontakterna med staden. Jag började alltså se mig om efter möjligheten att utveckla verk-samheter i och tillsammans med staden. Ett sätt att göra detta var att skapa samarbetsprojekt och jag sökte och fick utvecklingsprojekt inom Visbyprogrammet inom det specialpedagog-iska området samt senare också inom ÖEK i samarbete också med Belarus och Ukraina. Mina samarbetsparter i Ryssland var då Arkhangelsks kommun och Pomor-universitetet och dess institution för socialt arbete. Samtidigt blev jag intresserad av möjligheten att skapa något mer konstant och började titta på den befintliga svenskundervisningen. Jag visste att dåvarande lektoratet skulle bli ledigt inom en tid och kontaktade dåvarande lektorn. Dessutom fick jag kontakt med ”utbrytargruppen” vid ASTU som berättade att de hade skapat en egen svenskgrupp med den ovanliga kombinationen av affärsspråk och svenska – alltså affärssvenska. Och för att göra en lång historia kort, de erbjöd mig plats i sin nya grupp, jag formulerade ett nytt samverkansprojekt till Visbyprogrammet tillsammans med den gruppen och lämnade in denna ansökan som också blev bifallen.

I samma veva utvecklade jag kontakten vidare med den äldre svenskgruppen genom svensklektorn som då fortfarande var knuten till Pomoruniversitetet, skapade ett eget samverkansprojekt med dem och sökte dessutom till lektorstjänsten där. Tråkigt nog blev det nej på båda ansökningarna och mina kontakter med svenskgruppen på Pomor minskade då till i princip inget alls i och med att lektorn slutade. Kontakterna har därefter gradvis återupprättats i och med att PGU, ASTU och de andra universiteten och högskolorna i Arkhangelsk definitivt slogs samman 2010 till det nya NARFU – Nordliga arktiska regionala federala universitetet, alltså ett övergripande federalt universitet med större utvecklingsmöjligheter – mer om detta nedan.

Där var jag alltså, med en fot i Sverige på Stockholms universitet och med en fot i Arkhangelsk på ASTU, samt ett par år i samarbetet med Pomor och kommunen. Min länk bestod alltså av ett par projekt och en formell gästprofessur i svenska vid ASTU. Jag kan lägga till att jag vid det laget också hade ytterligare projekt inom mitt ursprungliga specialpedagogiska område som inkluderade universitet i Belarus och Ukraina – och som sagt var Pomor. Nu undrar ni säkert var svenskan kommer in i denna trassliga bakgrundshistoria men faktum är att i min yrkesbakgrund så finns det en grund i språkvetenskap, kommunikation och lingvistik även om jag då inte är formell svensklärare. Jag är från början formellt en legitimerad logoped och mitt lektorat i Sverige var ursprungligen inriktat på läsning och skrivning av blivande (special)lärare och undervisning. Jag var alltså igång med att ingå i byggandet av en helt ny svenskutbildning i Ryssland med min egentliga bas i Sverige i form av samarbetsprojekten. Huvudansvaret låg på ASTU som då inte bara anställt mig helt på egen hand utan också skapat en alldeles egen svenskutbildning med en av det ryska utbildningsministeriets egen studieplan som var helt unik för hela Ryssland. Det var spännande och aningen svåröverskådligt.

En pionjäranda kännetecknade utbildningen och hela den nya institutionen under dess dynamiske ledare professor Alexander Polikarpov. Bryter man sig loss och startar något nytt så är man per automatik pionjärer. Det kännetecknade också mitt deltagande. Mina första besök var ganska kaotiska. Att hitta den nya institutionen var inte självklart då den inte låg på campus. Att lära sig de strukturer som rådde vid institutionen och universitetet var heller inte självklara då ingen tradition fanns för att slussa in en lärare från ett annat land. Allmän välvilja – ja. Tydliga regler – nej. Under det första året tilldelades jag ofta undervisningstid och -lokaler samma dag jag hade mina lektioner, nycklarna till undervisningsrummen hämtades ut strax innan lektionen, om de inte var ute på vift, fönstren gick inte alltid att stänga eller öppna m.m. Schemalaggningen inkluderade ingen självklar lunch vilket var litet jobbigt ibland. Men ständigt vänliga leenden, hjälpsamhet och små chokladbitar... och försök att lära mig ett och annat ord på ryska samt stor kommunikationsvilja på de språk som fanns tillgängliga. Så kan man kort sammanfatta den kollegiala stämningen.

Svenskan inlemmades ganska snabbt med de andra främmande språken: engelska, tyska och franska. Tyskan var det stora språket med flera lärare men engelskan hade sitt eget ”British Centre” och stundtals kändes det som om jag hade ett Swedish Centre även om det aldrig formaliserades. Under de första åren innan sammanslagningen med PGU så hade vi ett eget hus delat med den juridiska fakulteten och där hade jag två egna rum för undervisning, eget arbetsbibliotek och lärarrum. Vi var då i snitt tre lärare i svenska och med vissa skillnader i vårt undervisningsansvar. Att jag fick ett huvudansvar för den talade pragmatiska delen är

väl inget att förvånas över, inte heller att jag tog en del examinationer och framförallt stödde eleverna i sina ansökningar till kurser i Sverige. Där kan jag konstatera att flertalet av våra elever fått en kurs i Sverige, kort eller lång och att flera av våra studenter genomfört terminskurser vid ett svenskt universitet eller en svensk högskola, ibland självfinansierat. Dock är det viktigt att framhålla att Svenska Institutet varit synnerligen tillmötesgående på alla sätt mot oss, vår utbildning och våra studenter, både i mobilitetsstöd och i materiald:o.

Vi genomförde också flera spännande samarbetsaktiviteter, t ex en svensk vecka med besökare från Sverige och delar av Ryssland och som inkluderade utflykter långt utanför Archangelsk. Mina medlärare deltog också i seminarier i Ryssland och Sverige och förkovrade sig på olika sätt. Idag har nya lärare ersatt de ursprungliga och utvecklingen går vidare.

Idag efter sammanslagningen till det stora regionala och federala universitet där både PGU och ASTU är inlemmade så har mycket förändrats. De två parallella svenskutbildningarna växer sakta samman på så sätt att vår utbildning förväntas dö då man inte tycker sig ha möjlighet att driva en separat tolk/översättarutbildning med svenskan som första språk. Istället kan man ana visionen av ett Skandinaviskt center vid universitetet där sannolikt norska språket och samarbete med Norge kommer att dominera med preliminär start hösten 2014. Detta då till trots av att institutionen har drivit ett samarbetsprojekt runt svensk-undervisning med Mälardalens Högskola och svenskutbildningar i Ukraina, Belarus och Litauen. Dessutom har professorn och institutionsledaren startat en egen forskningsinriktad svenskutbildning med nio elever från olika ämnen vid universitetet som skall tillägna sig svenska så snabbt som möjligt.

Idag kännetecknas alltså svenskan av två parallella utbildningar där den som har svenskan som första språk ("min" utbildning) idag endast har två grupper, år tre och fem och ingen ny antagning och den andra som har svenskan som andra språk har fyra grupper och ny antagning. Den där jag arbetar har de senaste åren kännetecknats av att studenterna tillhört något slags elit eller toppskikt rent studiemässigt. De lär sig språket mycket fort och är oerhört studiemotiverade och kompetenta. Jag kan utan omsvep säga att det är ett nöje att arbeta med ett sådant "material". Det är alltså mycket sorgligt att konstatera att denna utbildning går i graven när den nuvarande år tre gör sin slutexamen år 2015.

Framtiden är alltså oviss. Trots projekt och ev fortsatt svenska som andra språk i en skandinavisk kontext så ser det mycket oviss ut. Jag har dock en förhoppning om att svenskan skall gå in i sitt tredje decennium i Archangelsk och följer gärna med ett tag till på den resan.

Magnus Magnusson är lärare på Nordliga arktiska federala universitetet i Arkhangelsk.

Översättning och tolkning av officiella texter som en viktig del i svenskundervisning

Irina Matytsina

Under de senare decennierna har det hänt stora förändringar i den ryska ekonomin vilket har lett till förändringar på arbetsmarknaden som i sin tur påverkar högre utbildningen, bl a humanistisk utbildning. Medan det utvecklas nya politiska och kulturella förbindelser och affärskontakter, ökar konkurrensen på arbetsmarknaden. Marknadslagarna spelar en allt större roll inom alla branscher och därmed har konkurrensen ökat i nästan alla yrken (inte minst bland tolkar). De som har humanistisk utbildning har bättre chanser att göra karriär, om de behärskar olika kompetenser när det gäller språket, och kan både tolka och översätta. Det betyder inte att alla de som har gått ut från universitetet ska bli avancerade tolkar och översättare, men de ska kunna grunderna för de här yrkena, och om det behövs kan de utveckla de här kunskaperna på någon kurs eller på egen hand senare i livet. Ju fler kunskaper och skickligheter en student har desto lättare har han att anpassa sig professionellt och socialt.

Allt detta betyder att lärarens uppgifter också har blivit annorlunda. Nu ska vi inte bara lära ut ett främmande språk till studenterna utan vi ska lära ut ett instrument som ökar studenternas arbetsmöjligheter, vi ska ge studenterna ett kommunikationsmedel, en kod som hjälper dem att förstå sig på en annan språklig och kulturell miljö. Kort sagt ska vi lärare inte bara utbilda studenter, vi ska göra dem konkurrenskraftiga. Därför är det viktigt att anpassa språkutbildningen till de områden inom vilka våra studenter formodligen kommer att arbeta (ekonomi och näringsliv, statsförvaltning, massrörelser och politisk verksamhet, miljöskydd, marknadsföring och reklam, service osv).

Vi svarade på den här utmaningen med att utarbeta en kurs i affärssvenska på Institutionen för germansk och keltisk filologi på Lomonosovuniversitetet i Moskva. Det började med en kortare kurs i affärssvenska inom ramen för projektet MGU-TOLK (1997). Deltagarna i projektet var Lomonosvuniversitetet (MGU) i Moskva, Sveriges ambassad, Svenska Institutet och Stockholms handelskammare. Inom ramen för projektet kom ryska och svenska lärare och auktoriserade tolkar och översättare till MGU för att föreläsa för våra studenter om tolknings- och översättningsfrågor. Efter ett års utbildning examinerades studenterna och fick Handelskammarcertifikat (nivå 1 och 2). 2003 skrevs ett samarbetsavtal mellan MGU och Stockholms universitet under. Inom ramen för detta inledde vår institution samarbetet med TÖI, där det fanns en rysktalande grupp vid den här tiden, som skulle avlägga sin auktorisationsexamen. Det arrangerades videokonferenser och lärarna i Moskva blev censorer på de rollspel som den här rysktalande gruppen hade på TÖI. Våra studenter fick också vara med och lyssna, och sedan gick de igenom rollspelen och lärde sig orden och uttrycken. Samarbetet fortsatte 2008-2009, då jag kom till Stockholm för att ha en kortare kurs i tolkning och översättning i affärssammanhang för en grupp rysktalande studenter på TÖI och kollegorna från TÖI kom till Moskva och undervisade för våra studenter, som läste svenska både som huvudspråk och som andraspråk.

Nuförtiden har MGU-studenter undervisning i affärssvenska i två terminer (ca 40 tim). På lektionerna tillägnar de sig de beteendemönster och språkstrategier som är typiska för olika affärssituationer inom både rysk och svensk miljö (t ex ”att presentera sig”, ”att avtala ett möte”, ”att diskutera priset” osv), därför består

kursen i affärssvenska av delar, som motsvarar sådana bassituationer. Affärssvenska och tolkning/översättning är viktiga delar i svenskundervisning och de hänger mycket väl ihop. Genom tolk- och översättningsövningar får studenterna lära sig att varje kultur- och språkmiljö bygger sin världsmodell på sitt eget sätt och har sina egna bitar (kategorier och grundmönster att pussla med).

Tolkingen är en av de mest universiella kommunikationsformerna, som ställer höga krav på studenternas både hör- och talförmåga. Det är oerhört viktigt att från första början låta studenterna få känna hur språket fungerar i verkligheten och ta på sig ansvaret för kommunikationens resultat. Tolkövningar och rollspel är ett effektivt sätt att göra det. Dessutom ökar sådana övningar studenternas ordförråd i de sfärer som annars inte kan vara aktuella för dem. Sist men inte minst förbättrar de studenternas förmåga att formulera sina tankar på ryska logiskt och strukturerat.

Till skillnad från andra språklektioner måste studenterna på tolklektioner inte bara ordagrant översätta det som sägs utan också överföra budskapet till en annan kultur- och språkkod, eftersom tolken i en reell tolksituation först ska fatta det som talaren säger och sedan överföra budskapet till det andra språket inom dess specifika ”kulturmönster”. Det är allmänt bekant att olika kulturer har olika språkliga och icke-språkliga reaktioner. Det betyder att om man tillägnar sig dem, så lär man sig också något om det mentalitetsmönster som är typiskt för språkmiljön i fråga. På lektionerna i affärssvenska får studenterna inte bara lära sig nya ord och uttryck inom ett visst område utan de får också nya bakgrundskunskaper i svensk och rysk historia, traditioner, etikett osv. (t ex när vi läste om ett miljövänligt företag och om att milöskydd hade blivit en massrörelse i Sverige, diskuterade vi också folkrörelserna från 1900-talets början, Allemansrätten och mycket annat).

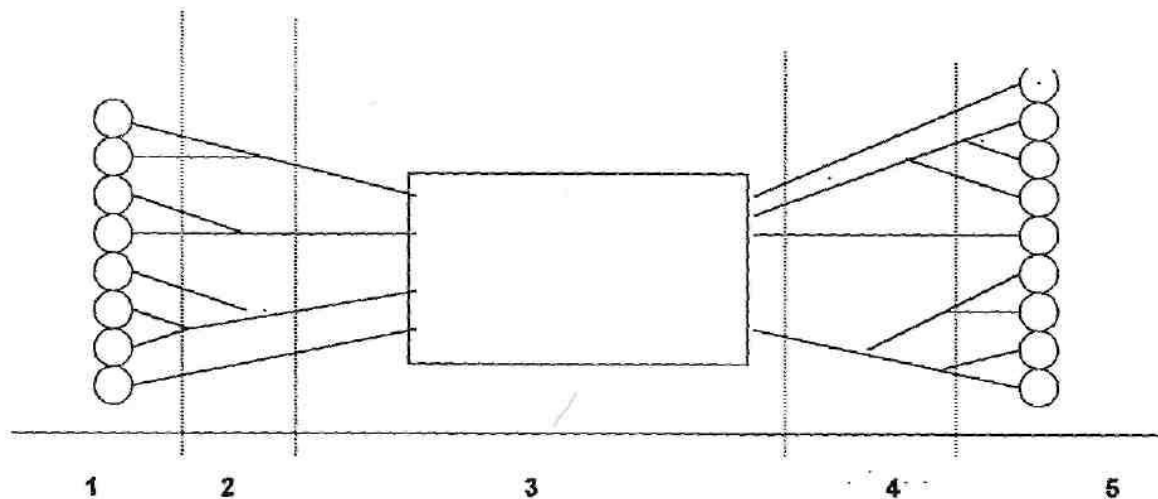
Studenterna lär sig att återge talarnas kommunikativa intentioner och skapa en positiv atmosfär mellan samtalspartners. Läraren fäster speciell uppmärksamhet vid övningar som visar studenterna det specifika i svenskarnas språkbruk, kultur och traditioner i affärskontexten. Till exempel brukar ryska satser med verbet ”хотеть” (vilja) som predikat, som uttrycker ett artig påstående eller önskemål, översättas till svenska med artighetskonjunktiv skulle vilja + inf, och i stället för ”naken” imperativform i ryska brukar man använda en fråga eller ett önskemål i svenska.

Samtidigt som studenterna lär sig affärssvenska, övar de tolknings- och översättningsteknik och, självklart, fortsätter att träna grammatik, uttal och ordförråd. Det skiljer vårt program från de tolkkurser, där de studerande redan kan språket flytande eller är bilinguala. Allmän grammatik och ordförråd är den grund som man bygger på genom att lära sig ord och konstruktioner som är typiska för affärsspråket men inte används i andra stilar, bl.a. i talspråket som studenterna är vana vid att använda. Som redan sagts behöver tolkar till skillnad från andra språkkunniga inte bara förstå ett budskap utan också överföra det vidare i en komplicerad situation av interspråklig kommunikation. Och den text som tolken producerar ska kunna tjäna som en fullständig ersättning av talarens text (både funktionellt, innehålls- och strukturmässigt). Därför behöver bli-vande tolkar vid sidan om allmänna språkkunskaper ha sådana praktiska färdigheter som förmåga till urval, rangordning och förvaring av information.

I detta avseende kan anteckningar ofta vara till stor hjälp och det är mycket viktigt att lära studenterna göra anteckningar under tolkningen och visa dem hur man kan lösgöra sig från originalets hypnotiserande inverkan.

Enligt I.V. Zubanova [Зубанова, 1996:16] är konsekutiv tolkning en process som i förenklad form kan visas genom följande bild:

Bilden visar klart att det inte är originalets yttre struktur som ska tolkas och det är inte heller den som ska antecknas. Till skillnad från diktamen eller stenogram fixerar tolken i sina anteckningar information på etapp

1. Originalets yttre struktur. 2. Deverbalisering och kompression som resulterar i förstöring av informationsblocken som samtidigt minskar i antal. 3. Den trollerilåda, där tolkningen egentligen sker. 4. Reverbalisering och betydelseförgrening. 5. Översättningens yttre struktur.

2 (eller 4), men inte 1 (trots att det är just det som oerfarna tolkar gör). Det är viktigt att kunna anteckna nyckelorden i budskapet (dvs. dess viktigaste, mest karakteristiska el. svåraste element) och inte dess yttre struktur. Bland annat finns det ett helt system övningar som kan hjälpa en blivande tolk att befria sig från originalets hypnos [Зубанова, 1996: 20-21]:

a) att fastställa textens logiska och modala struktur (först lyssnar man på en text och sedan återberättar man dess skelett antingen på originalets eller på översättningens språk, så att alla de logiska och modala-pragmatiska elementen finns kvar tillsammans med ett minimalt antal av de absolut nödvändigaste fakta);

b) att fullständigt transformera syntaxen i ett textstycke, så att tema-rematiska indelningen finns kvar;

c) att hitta synonymer till ord och uttryck

- till strukturella/logiska element (кроме того/помимо того/ одновременно с этим/ а также/ не говоря уж о том, что/ к тому же; också/ även/ ytterligare/ därtill/ därutöver/ likaledes/ vad mer är + ett antal stilistiska synonymer вдобавок/ а еще/ мало того/ в дополнение к вышесказанному следует добавить; förresten/ för övrigt/ på köpet/ tillika osv)

- till olika satsdelar (выступить/ произнести речь/ сделать сообщение/ обратиться к собравшимся/; hålla tal/ ta till orda/ föreläsa/ framföra/ predika/ orera/ recitera/...

- till precisionselement (tal, data, namn, och dyl) президент/ глава государства/ верховный главнокомандующий/ Путин/ ВВ/ Владимир Владимирович и т.п.; president/ statsöverhuvud/ statschef..

d) att göra "omskrivningar" (t ex i st f "rusningstid" - "tid på dygnet då folk åker till och från arbetet" el. "... då trafiken är tätast").

Den sistnämnda övningstypen kan också användas för att utveckla talfärdigheter hos studenterna.

I min lärobok i affärssvenska, som kom ut i december 2012 (И.Матыцина Affärssvenska), finns det övningar på inläring och träning av de viktigaste och väsentligaste textelement som ska vara med i tolkningen och ovillkorligen ska överföras till målspråket:

- strukturella/logiska element (visar tankegång, argumenteringssätt) – во-первых, однако, несмотря на и т.п.
- deiktiska element (grammatiska tempusformer, verbaspekt osv)
- modala/pragmatiska element (uttrycker realitet, önskan, nödvändighet, trolighet m.m.)
- tema-rematiska element (ordföljd, emfatiska omskrivningar, intonation o s v.)
- precisionselement (tal, data, namn o dyl.) [Зубанова 1996:18]

Man kan säga så här: alla tolknings- och översättningsövningar är bra för att lära sig främmande språk, men tolkning och översättning av affärstexter är speciellt effektiva om man vill gå vidare från en basnivå till en avancerad språknivå. Det är ett sätt att lära sig helt andra satsstrukturer och ord, som inte finns i det språk som studenterna använder sig mest av – talspråket. Och det är just sådana övningar som visar studenterna de typologiska skillnader som finns mellan svenska och ryska. Eftersom trots att affärsspråket i både Ryssland och Sverige är opersonligt och oemotionellt på grund av många stående uttryck och klichéer, abstrakt (tack vare många sammansättningar och ord med abstrakt betydelse), traditionsbundet och konservativt, genomgår affärssvenska demokratiseringsprocesser och försöker åtminstone delvis komma närmare talspråket, däremot är affärssvenska fortfarande mycket konservativt, ligger inom väldigt snäva ramar och har en del egenheter som tolkarna måste ta hänsyn till. Till exempel har det språk som i Ryssland används i ett officiellt sammanhang (bland annat affärsspråket) en tydlig tendens att nominalisera handlingar och processer, vilket visar sig i stort antal verbala substantiv och ”substantivkedjor” i sådana texter. Affärssvenska är trots sin substantiv-sjuka verborienterat, därför är ordagrann översättning från ryska till svenska (och vice versa) omöjlig. Vid översättning brukar man ändra satsernas struktur, byta ordklasser och satsdelar. Den bokstavliga översättningen blir i bästa fall irriterande, i sämsta fall blir den omöjlig att förstå med orden, som staplar sig ovanpå varandra utan något innehåll och mening.

När studenterna övar olika typer av transformationer och stående uttryck ser de i praktiken att det mycket sällan finns formella motsvarigheter mellan kategorier i olika språk, och att varje språkfaktum är en del av ett konkret system.

Litteratur

Зубанова, И.В. Некоторые содержательные и методические вопросы учебного курса последовательного перевода. - В сб. Актуальные проблемы преподавания перевода и иностранных языков в лингвистическом вузе, № 423. - М: МГЛУ, 1996, стр.15-23

Родоман, Н.В. Английский для магистрантов. Курс политического перевода: лексический аспект. – М.: МГИМО, 2009.

Irina Matytsina arbetar på Moskvas statliga Lomonosovuniversitet, (MGU)

Professor Magnus Magnusson med studenter

Stipendiaterna Stepan Lesnyak från Lviv samt Maria Belayeva och Tatiana Odaeva från Arkhangelsk med kurskamrater och kommunpolitiker i stadshuset i Eskilstuna

Lingvistisk ekologi i internationell affärskommunikation

Alexander Polikarpov och Marina Kuminova

Precis som Alwin Fill skriver, utgår vi ifrån det att man i lingvistisk ekologi (språkens ekologi) utforskar samband mellan språk och miljöproblem. Lingvistisk ekologi försöker skapa en mer objektiv bild av språk-utveckling [Fill 1996:18]. Förutom det, bedöms många aspekter och företeelser av språkverksamhet. Man undersöker inte bara de faktorer som har negativt inflytande på språkutveckling och tal, utan också sätt att berika språket och förbättra etiska och pragmatiska kommunikationsmaximer. Huvudmålet med lingvistisk ekologi är att skydda språket mot möjliga risker i dess utveckling och bevara det som det viktigaste sättet att kommunicera. Forskningsämnet lingvistisk ekologi betraktar sambandet mellan språket, människan och omgivningen, först och främst socialt. Sådana allmänna principer som nätverksstrukturer, cykliskhet, mångfald, samarbete och dynamisk balans kan man använda i lingvistisk ekologi.

Principerna i lingvistisk ekologi spelar en viktig roll i internationell affärskommunikation. I internationell affärskommunikation bör man ta hänsyn till nätverksprincipen och utgå ifrån det faktum att det finns muntliga och skriftliga former som ska väljas och användas logiskt beroende på affärskommunikationens typ (däribland i svenska). Dialekter, olika sätt att uttala, vardagsspråk, slang och jargong får inte användas, till exempel, under förhandlingar. I elektronisk (e-post) affärskommunikation är gränser mellan skriftliga och muntliga språkstrukturer otydliga och suddiga. Det kan förklaras med det att språk som ett ekologiskt system har anknytning till sociala normer och socialt medvetande och de bildar ett enhetligt nätverk.

Cyklicitetsprincipen kan i förhållande till muntlig internationell kommunikation tolkas på så sätt att vissa ”avvikelser” från språknormer inte får betraktas som ”skräp” eftersom de verkar vara helt naturliga i vardagliga situationer i internationell kommunikation. Det kan förklaras med det faktum att dess ena sida gäller modersmål medan den andra har tvåspråkig karaktär eller gäller främmande språk.

Samarbetsprincipen i affärskommunikation spelar också en viktig roll. Artighetsprincipen bidrar till samarbete, inbördes förståelse och därmed till förverkligandet av sociala och etiska normer. Den här principen kan betraktas som en allmän strategi i kommunikation som har inriktning mot ett harmoniskt och effektivt samtal mellan människor. Artigt beteende visar att den som talar respekterar sin samtalspartners sociala och etiska rättigheter. Det visar sig när samtalsparter är artiga mot varandra när de samtalar.

Påminnelsebrev till kunden kan, till exempel, se ut på så sätt:

Har du glömt bort att betala? Du har alltid varit så punktlig med dina betalningar, så nu undrar jag vad som hänt. Hör av dig, så att vi får reda ut vad orsaken är.

- Har du inte fått min faktura?
- Har du glömt att betala?
- Är du missnöjd med något?
- Har du ont om likvida medel?
- Vilken anledning det än är, så kan du väl höra av dig.

Komparativ lingvistisk ekologi, särskilt komparativ interkulturell forskning beträffande artighet, är en av de

viktigaste forskningsgrenarna inom utvecklingen av ekologiskt orienterad forskning.

Experter inom lingvistisk ekologi har upptäckt att artigt beteende varierar betydligt. Det beror på skillnader i sociala och etiska värderingar som ligger till grund för olika kulturer. Vardagliga situationer som kräver verbalt artigt beteende är olika i olika kulturer. Man bör också notera att mångfaldsprincipen i internationell affärskommunikation inte fungerar fullt ut. Vid första anblicken verkar den inte vara tillräckligt flexibel eftersom tendensen att bibehålla oföränderlighet inom det här språkbruksområdet står i motsättning till mångfald och en avancerad kombination av språkliga medel. Affärskommunikation som kännetecknas av formalitet kräver ett strängt iakttagande av regler och normer i kommunikationen. Med tanke på allt detta kan man säga att Grices samtalsmaximer som sätter samman samarbetsprincipen är viktiga att uppfylla (Dahllöf M. 2-3).

Kvantitet:

Gör ditt bidrag så informativt som situationen kräver

Gör inte ditt bidrag mer informativt än nödvändigt

Kvalitet:

Säg inte något som du tror är falskt

Säg inte något som du inte har rimliga belegg för

Relevans:

Gör ditt bidrag relevant i samtalet

Sätt:

Undvik oklarheter

Undvik tvetydighet

Var kortfattad

Var ordentlig

Om samtalsparterna är intresserade av effektiv affärskommunikation följs samarbetsprincipen och Grices maximer. För att nå ett gemensamt mål regleras balansen mellan maximernas överträdelse och uppfyllande av kommunikativa strategier och samtalspartnertaktik. Språkdidaktiska rekommendationer i internationell affärskommunikation kan formuleras på olika sätt beroende på situationen och textsammanhanget. Här följer några exempel på sådana rekommendationer:

- undvik tvetydighet och semantisk oklarhet inom affärskommunikation
- använd unifierade språkformer
- lägg märke till affärskommunikationens normer

Följande språkstrukturer i skriftlig affärskommunikation är snarare negativa än positiva. Man bör använda enklare och kortare fraser:

I stället för: ” Vi skulle uppskatta om ni kunde skicka oss mer information om ...” – ”Kan du (ni) vänligen

skicka...”

I stället för: ”Jag vore mycket tacksam om ni kunde undersöka denna fråga så snart som möjligt...” – Svara så fort som möjligt eftersom...”

Eufemismer i vardaglig affärskommunikation är ganska vanliga. Eufemismer är förskönande eller beslöjande omskrivningar, ofta för saker som anses oangenäma, anstötliga eller tabu.

Jämför hur man använder eufemismer:

”Lokalvårdare” i stället för ”städare”, ”städerska”

”Papperslösa” i stället för ”illegala invandrare”.

Den dynamiska jämvikten avspeglas i affärskommunikation med hjälp av språkets flexibilitet. Anglicismer är väldigt vanliga i affärskommunikation nuförtiden. Å ena sidan, berikas ordförrådet, å andra sidan, använder man svenska ord alltmer sällan. Tendensen att använda engelska ord med svenska ändelser och grammatiska former visar sig i språket allt oftare. Exempel på svengelska:

- Typisk för en tabloid av gamla sorten är braskande rubriker med ”avslöjande nyheter” rörande kända personers kärleksliv.
- Ordföranden inledde sammanträdet med en briefing över vad som hade tilldragit sig sedan förra mötet.
- Direktören satte som anställningsvillkor att han fick leasa en Mercedes som löneförmån.
- Samsung sålde fler smarta mobiler än Apple under första kvartalet i år.

Uppfattningen om systemsambandet ”Människan – Språket – Medvetandet – Samhället – Handlingen – Omgivningen” ligger till grund för forskning inom lingvistisk ekologi i affärskommunikation. Inom forskningen om språkets aspekter och språkliga samband i officiella texter eller diskurs bör språket betraktas som en del av ekosystemet och omgivningen som språkkoncept. Sådana termer som ”ekosystem”, ”språktoxiskt ämne”, ”lingvistisk ekologisk språkförorening” m.m. blir betydelsebärande.

Lingvoekologisk syn innebär inte bara identifiering av ”svaga sidor” och negativa företeelser inom internationell affärskommunikation. När man formulerar språkdidaktiska principer och metoder, bör optimala eller rekommenderade verbala strukturer som kan ses i verkliga affärssituationer också beaktas.

Litteratur

1. Fill. A. Sprachökologie und Ökolinquistik. Referate des Symposiums „Sprachökologie und Ökolinquistik” an der Universität Klagenfurt, 27.-28. Oktober 1995. Tübingen, 1996.
2. Dahllöf M. Kommunikation och normer: maximer och implikaturer. Semantik och pragmatik (VT 09) Uppsala Universitet Institutionen för lingvistik och filologi, s. 1-10.

Alexander Polikarpov Chef för institutionen för lingvistik och interkulturell kommunikation vid Nordliga arktiska federala universitetet i Arkhangelsk, professor

Marina Kuminova Lärare i svenska vid institutionen för lingvistik och interkulturell kommunikation vid Nordliga arktiska federala universitetet i Arkhangelsk

Lagtexter i svenskundervisning

Nastassia Varashylina

Sveriges snabbt växande affärsverksamhet i världen kräver ett verksamt juridiskt stöd som måste omfatta såväl svensk som utländsk lagstiftning och rådgivning. Av denna anledning får kunskaper i tolkning av svenska lagtexter och översättning, som utgör en del av innehållet i svenskundervisningen i utlandet, större betydelse nu för tiden.

Det är visserligen en smärre grupp läroinstitutioner som har den svenska rättsordningen i sina läroprogram, men en kort kurs i juridik på svenska skulle förmodligen kunna vara ett bra komplement till undervisningen i svenska språket, kulturen och realian. Ett huvudargument för det är att grundläggande kunskaper i svensk lagstiftning har ett väsentligt praktiskt värde till exempel för de som vill studera, arbeta eller bo i Sverige. Å andra sidan kan man hävda att juridik och särskilt lagtexter är besvärliga utifrån undervisningssynpunkt, eftersom de senare är skrivna på ett svårbegripligt formellt språk, innehåller en hel del facktermer och tycks kräva en speciell utbildning av lärare och förkunskaper av de studerande.

Detta stämmer, men ändå bara till viss del. För det första har det svenska juridiska språket blivit mer läsbart och begripligare. För det andra kan en lärare välja några mer allmänna och övergripande lagtexter, till exempel de svenska grundlagarna, som man lätt kan hitta motsvarigheter till i andra länders lagstiftning. Då kan man läsa och jämföra den egna grundlagen (egna grundlagarna) med de svenska, vilket underlättar tolkningen av de senare. Dessutom kan studenterna hitta lättläst information om de svenska grundlagarna och till och med deras översättning till sina egna språk. För det tredje är det klart att om en lärare inte har arbetat med juridik tidigare kommer det ta en viss tid att bli insatt i frågan, men det kan inte skada att erinra sig sitt hemlands grundlag och de medborgerliga rättigheter och skyldigheter som beskrivs i den. Självklart kan man inte underskatta den svenska grundlagens betydelse för det svenska samhället. Och till slut, är det lämpligare att läsa juridik på svenska när de studerande har haft undervisning i svenska språket i minst 4 terminer.

Som det föreslås ovan kan man börja sin kurs i juridisk svenska med analys av grundlagarna. Det är emellertid inte nödvändigt - man kan välja vilken lag som helst, men de metodiska tipsen nedan grundar sig på just Sveriges grundlag. Man kan skilja på åtminstone 3 stora delar i studier av lagtexter – innehållsanalys, grammatik och stilistik.

Innehållsanalysen kan omfatta lagarnas struktur och själva innehållet – resonemang kring den svenska rättsordningen och det svenska statsskicket.

Grammatiska och stilistiska undersökningar kan man införa då man går över till en djupare innehållsanalys och jämförelse med liknande lagstiftning i sitt eget land, efter att man har fått ett allmänt intryck av vad en lagtext handlar om. Jämförelsen mellan lagar i olika länder innebär alltid översättning som utförs med hänsyn till språkets grammatiska och stilistiska egenheter. Till exempel kan man beakta sådana grammatiska aspekter i lagtexter som modala hjälpverb (alla lagar tillåter eller förbjuder något), könsneutrala uttryck (han eller hon, den, ingen, medborgare m.m.), ordföljd, genitiv, substantivets bestämda och obestämda form m.m.

Stilistiska frågor kan gälla den formella vetenskapliga stilen och dess kännetecken (facktermer – juridiska begrepp, logisk och konsekvent framställning m.m.).

För att göra analysen av lagtexterna livligare kan man använda riksdagsvideodebatter om någon lag (till exempel debatten om grundlagsändringen) eller förbereda övningar som innebär att rita ett schema eller göra jämförelsetabeller.

En annan fördel med lagtexter i svenskundervisningen är deras tillgänglighet – man kan hitta alla svenska lagar på Internet, till exempel på följande webbsidor: www.lagen.nu, www.riksdagen.se, www.lagrummet.se, www.eu-upplysningen.se (EU och de svenska grundlagarna). Det går förmodligen ännu lättare att finna respektive rättsregler bland lagarna i ens hemland.

Denna artikels syfte är att presentera metodiska tips och förslag på hur lagtexter kan användas och behandlas i svenskundervisning. Författaren till artikeln utgår till stor del från sin egen undervisningserfarenhet och hoppas att artikeln kan vara till nytta för såväl lärare i svenska som studenter.

På Belarusiska statliga universitetets fakultet för internationella relationer (FIR BSU) läser studenter från två avdelningar – Internationella relationer och Internationell rätt – svenska som andraspråk i 4,5 respektive 3,5 år. De svenska grundlagsstudierna ingår i årsprogrammen för båda avdelningarna och man läser lagarna inom större ämnen – Demokrati i Sverige och Den svenska rättsordningen. Det senare ämnet är väldigt speciellt och förmodligen finns det bara några få läroanstalter som går igenom det svenska rättsystemet i detalj inom sina svenskstudier. Däremot ägnar många lärosäten med svenskundervisning mycket tid åt Sveriges demokrati, vilket är naturligt med tanke på att demokrati utgör en grund för det svenska samhället. Det förefaller således lämpligt att presentera metodiska tips om lagtextsstudier som en omistlig del av den svenska demokratin.

Innan man går över till själva grundlagarna är det nödvändigt att bekanta sig med ämnet, det vill säga att sätta sig in i sådana frågor som: Vad innebär demokrati egentligen? Varför finns det ingen gemensam internationell definition på demokrati? Vilka demokratityper kan man skilja mellan? Vad finns det för regimer och regeringsformer (t.ex. auktoritära och totalitära regimer/statsskick - republik och monarki)? Dessa är bara några exempel på frågor för inledningsdiskussionen. Dels för att svara på dem dels för att få ett allmänt intryck av det svenska statsskicket kan man använda några tillgängliga läromedel, sådana som Riksdagens studiematerial, särskilt det som heter Därför demokrati. Under de första lektionerna i demokratin byggs det upp ett grundordförråd och kunskaper inom statsvetenskapen vilka sedermera fungerar som en bas vilken andra rättsliga och politiska begrepp och kunskaper ska vila på.

När inledningsdiskussionen har slutförts, är det rimligt att gå över till lag och rättsstudier på svenska. Självklart kan man först fördjupa sig i det svenska statsskicket och lära sig allt om riksdagen och regeringen, partierna och valsystemet samt statsförvaltningssystemet och sedan prata om rättsordningen, men ändå känns det mer logiskt att först lära känna grundlagarna vilka återspeglar Sveriges demokrati på papper.

Man behöver inte vara expert i juridik för att använda lagtexter i sin undervisning. Självklart tar det någon tid att vänja sig vid läsning och tolkning av sådana texter men egentligen kräver det faktiskt bara förnuft, grundläggande kunskaper i samhälls- och statsvetenskap och förstås kunskaper i själva språket. Medan en svensklärare förbereder sig för att diskutera ämnet med sina studenter bör han eller hon först och främst färska upp sina kunskaper i sitt eget lands statskick och rättsordning. Till exempel är det lätt att börja med några allmänna begrepp och frågor: Vad innebär lag och rätt (observera att ordet har olika betydelser)? Varför behöver vi lagar och normer i samhället (en het diskussion om människans frihet)? Sedan kan man gå över till några specifika termer: Vad är en rättsstat (diskutera dess principer), hur är denna term kopplad till demokrati? Vilka lagar intar första plats i lagarnas hierarki, varför det? Finns det någon grundlag i mitt land, vad tyder det på? Här är det önskvärt att läraren tar reda på vad anglosaxiska, romansk-germanska (kontinentala) och religiösa rättsordningar innebär för att bättre kunna förstå den svenska rättsordningens särdrag.

Om läraren har intresse av och vilja att få en klar bild av rätten i Sverige kan man använda olika webbkällor. Då kommer man fram till slutsatsen att rättsordningen i landet tillhör den germanska typen men också har några drag från det anglosaxiska systemet (till exempel utgör en del rättskällor i Sverige rättspraxis) och andra egenheter. Det är också lämpligt att ge studenterna i läxa att läsa om svenska och olika rättsordningar på sitt modersmål så att de själva direkt kan se vilka särdrag den svenska rätten har.

Nu är vi framme vid själva analysen av de svenska grundlagarna. Först känns det nödvändigt att påpeka att Sverige har en författning som består av fyra grundlagar, vilket kan förefalla underligt för medborgare i andra länder. Just detta kan uppfattas som ett av särdragen med den svenska rättsordningen och det svenska samhället i allmänhet, eftersom det brukar finnas antingen en eller ingen grundlag i ett land. Logiskt följer frågan varför Sverige har så många grundlagar. För att ge svar på den frågan måste man först raskt bekanta sig med svensk rättshistoria men man bör lägga tonvikt på 1960-1970-talen när förberedelserna för reformerna pågick och sedan när de genomfördes. Annars blir det ganska besvärligt att förstå grundlagarnas natur. I det skedet ska studenterna kunna datumen på när var och en av Sveriges grundlagar antogs och vad det fanns för förutsättningar för detta, samt ordgrant översätta dess namn till sitt modersmål.

Efter att man har fått ett allmänt intryck av hur grundlagarna växte fram historiskt och för att mer fullständigt svara på den ovan ställda frågan varför tittar man igenom strukturen på grundlagarna, utan att läsa texterna i detalj, och sedan tar man upp sådana innehållsfrågor som:

- Hur kan man klassificera grundlagarna? Till exempel, kan man säga att Regeringsformen (RF) och Successionsordningen (SO) innehållsmässigt har några gemensamma drag, nämligen att de båda grundlagarna reglerar frågor gällande Sveriges statskick (självklart, i helt olika omfattning), och att de viktigaste bestämmelserna från SO fastslås i RF. Tryckfrihetsförordningen (TF) och Yttrandefrihetsgrundlagen (YGL) är förenade av den gemensamma idén om rätten att yttra sig fritt i tryck och på andra sätt. Dessutom har TF och YGL liknande struktur. De innehåller allmänna föreskrifter gällande respektive tryck- och yttrandefriheter samt processrättsliga föreskrifter (om tryck- och yttrandefrihetsbrott och påföljderna).
- Vad betyder det faktum att TF och YGL inte är vanliga lagar utan av högsta betydelse för landet? Här är det lämpligt att erinra sig om vilka friheter som är grundläggande i en demokratisk stat och ge definitioner på

tryckfrihet och yttrandefrihet – läraren kan finna dem i RF:s 2 kapitel 1§ och hjälpa studenterna att korrekt formulera definitionerna. Nyttigt kan det också bli att tänka på något land med ett odemokratiskt styre där de här friheterna kränks och ge några konkreta exempel. Studenterna kan komma fram till sådana slutsatser som: för Sverige är demokratiska friheter och värderingar ytterst angeläget; svenskar är rädda om och bevakar noga de friheterna; Sverige kan man kalla för en riktigt demokratisk stat i ordets bästa bemärkelse. Det blir förmodligen fler idéer, funderingar och slutsatser kring frågan.

- Vilken av lagarna liknar mest en klassisk författning i ett demokratiskt land? Strukturen på RF visar tydligt att denna grundlag i princip har samma innehåll som en författning i något land med den kontinentala rättsordningen. Till exempel har den belarusiska författningen sådana delar som statsskickets grunder; personen, samhället, staten (handlar om grundläggande fri- och rättigheter); presidenten, regeringen, parlamentet, domstolarna, osv. Regeringsformen innehåller bestämmelser i samma och andra frågor vilka är av stor betydelse för samhällslivet.
- Läraren kan ställa fler frågor om lagarnas struktur. Nu har de studerande en tydlig föreställning om vad grundlagarna handlar om i allmänhet och varför de är just så många och just sådana. Det är hög tid att börja med noggrannare läsning och undersökning.

Det är uppenbart att man inte bara ska läsa lagarna utan också översätta dem till sitt modersmål. Och den första frågan som kan uppstå är hur man ska översätta formuleringar med tillstånd eller förbud vilka var och en av lagarna består av. I svenska språket finns det flera sätt att uttrycka måstet. I grundlagarna finner man till exempel sådana ord och uttryck som: ska-skall-skola, måste, må, få, böra, tillåtet, förbud mot och förbud att göra något, ha rätt till, m.m. För att göra analysen ska läraren välja några exempel på de här svenska verben och uttrycken från lagarna och presentera dem för studenterna. Det är behändigare att välja några enklare meningar som är lättare att översätta, men det kan ibland vara oundvikligt att man använder meningar som innehåller många svårtydda juridiska termer. Det kan räcka med ett exempel på varje uttryck.

Verbet skola och dess former ska, skall används oftare än de andra hjälpverben i de lagarna. Skola är en äldre verbform som sällan förekommer i moderna lagtexter. I grundlagarna finner man det bara i TF och SO, när kanslivennskan hade stor makt. Ska och skall är nutida former av skola och de tre orden har samma betydelse i texterna: att vara tvungen, måste. Verbet skall är tillämpligt i modern svenska inte bara i lagar utan också i olika föreskrifter och instruktioner (t.ex. i manualer). Medan skola och skall alltid vittnar antingen om en äldre text och/eller om formell stil, kan ska som hjälpverb med modal betydelse användas både i formell och informell stil. Ska påträffas man oftare i svenska juridiska texter, eftersom svenska myndigheterna strävar efter att göra lagspråket begripligare.

Måste påträffas sällan i lagarna, fast det har samma betydelse som ska-gruppen. Måste finner man bara en gång i RF och en gång i YGL. Orsaken till detta är kanske att måste inte passar så bra i den formella vetenskapliga stilen.

Må är ett gammalt ord vilket man bara ser i SO och TF där verbet används i nästan varje paragraf och betyder att få göra något. Ibland använder man må som skall.

Ovannämnda ord och uttryck har klar betydelse och har motsvarigheter i många språk. Dock är det värt att påpeka att i nästan alla av grundlagarna förekommer verbet böra. Vanligtvis innebär detta verb att kunna förväntas, det vill säga inte obligatoriskt. Man kan gissa att böra närmar sig ska-gruppen i de här lagtexterna. Annars är det svårt att föreställa sig att en lag fastslår några regler som har otydlig form av tillåtelse eller förbud.

Det kan vara svårt att hitta någon direkt översättning av de modala verben till sitt modersmål. För att förklara denna uppgift kan man vända sig till några juridiska texter från olika epoker i sitt lands lagstiftning och där hitta bra motsvarigheter till svenska ord och uttryck med modal betydelse. Man kan även ge de studerande i läxa att översätta några meningar tagna från de svenska grundlagarna, och, för att träna de modala strukturerna, kan studenterna också översätta några bestämmelser i sitt lands lagstiftning, särskilt författningen (grundlagen) till svenska.

Nästa fråga som logiskt följer är till vem eller vilka tillstånden eller förbuden riktar sig till. Det är lätt att ge svar på denna fråga – alla medborgare ska följa lagarna. Grundlagarna innehåller också föreskrifter för statliga organ, myndigheter. Men det som verkar framkalla vissa svårigheter vid formuleringen av en lag är könsneutrala ord när lagen gäller medborgarna. I de svenska grundlagarna använder man olika sådana ord, som är pronomen, substantiv och substantiverade adjektiv: han eller hon (används som enhet), den, person, någon, ingen, en medborgare, en människa, enskild. Tanken som ligger bakom ett sådant noggrant ordval är det svenska samhällets mål att nå jämställdhet i alla sfärer och på alla nivåer i staten. Det går lätt att hitta exempel på de ovannämnda orden i texterna och översätta meningar med dem. Det är mycket viktigt att dra de studerandes uppmärksamhet till detta ordval, eftersom det kan förändra deras uppfattning om rättsliga begrepp i deras egen lagstiftning. På till exempel belarusiska och ryska är ordet medborgare han och studenterna, när de översätter lagtexter till svenska, brukar glömma att tillägga hon, för när man säger ”en medborgare” på ryska och ersätter det ordet med han, menar man också kvinnor. Det kan bli en het diskussion om språk och jämställdhet om man ställer en fråga om det borde uttryckas som han eller hon istället för bara han även i lagtexter på belarusiska och ryska. Läraren kan också nämna ett sådant förslag till lösning på problemet som ordet hen. Det är intressant att notera att ordet man inte påträffas i grundlagstexterna i betydelsen någon obestämd person.

Nu har vi kommit fram till närläsning och översättning av lagarna. Det känns rimligt att börja med första kapitlet i Regeringsformen, eftersom, som nämnts ovan, RF har mest grundläggande och omfattande normer och principer och denna del heter Statsskickets grunder och innehåller ord och fasta uttryck som förekommer i många författningar världen runt (självklart på andra språk). Det innebär att om studenterna lär sig de här uttrycken, kan de utan stora besvär översätta sitt lands statsskicketsgrunder till svenska.

Det som medför vissa problem vid översättningen till svenska från Belarus statliga språk är genitivkasus, eftersom detta kasus i belarusiska och ryska uttrycks med hjälp av bestämda ändelser. Studenterna, särskilt de som har engelska som första främmande språk, överanvänder ofta prepositionen av när de översätter och tolkar. Därför ska läraren visa vilka andra sätt som används för att uttrycka genitivformer i svenskan, till exempel, i RF:s första kapitel. Först och främst används s-genitiv: Statsskickets grunder, enskilda män-

niskans frihet, demokratins idéer, religiösa minoriteters möjligheter m.m. Sedan finns det också genitiva uttryck med prepositioner: All offentlig makt i Sverige utgår från folket; med respekt för alla människors lika värde; vara grundläggande mål för den offentliga verksamheten, m.m. Studenterna kan få i uppdrag att finna fler exempel i texten och tillämpa dem för att översätta några liknande fraser och meningar från sitt modersmål till svenska.

Andra användbara fasta uttryck som inte är genitiva och finns i texten är: fri åsiktsbildning, allmän och lika rösträtt, representativt och parlamentariskt statskick; självstyrelse; rätten till arbete, bostad och utbildning; goda förutsättningar för något; likhet inför lagen; saklighet och opartiskhet; medlem i Europeiska unionen; inom ramen för Förenta nationerna; internationellt samarbete, m.m. Just sådana grammatiska konstruktioner brukar vara klyschor som ofta används vid översättning i utrikespolitiska och juridiska sammanhang. En del av grammatiken som studenterna brukar finna svårast i svenskan är ordföljden. I lagtexterna påträffas komplexa formuleringar med en mycket invecklad ordföljd. Läraren kan använda meningar som till exempel består av flera huvudsatser med bisatser, men de meningarna kan vara lätta att översätta. Ordföljden i grundlagstexterna har ett särdrag: många bisatser som borde börja med konjunktionen om har en omvänd struktur: istället börjar de med ett verb (som ja-nej-frågor) och fortsätter med en huvudsats också med ett verb i början: Misstänks en riksdagsledamot för brott i annat fall, ska bestämmelser i lag om gripande, anhållande eller häktning tillämpas endast om... Den här strukturen tyder på formell stil. Exempel på andra ämnen för den grammatiska analysen är tempus och verbformer, substantivets former och sammansatta ord.

Medan man undersöker RF:s första kapitel kan man återigen fokusera på innehållet. Det lönar sig att påminna studenterna om olika demokratiska friheter, som fastslås i Kap.2. §1. Läraren kan göra en kombinerad övning genom att blanda friheternas namn med dess definitioner och sedan fråga studenterna vilken/vilka av friheterna de tycker är mest angelägen för ett samhälle.

Sveriges demokratiska värderingar framträder i RF:s Kap.2 del om kroppslig integritet och rörelsefrihet, där det finns ett förbud mot dödsstraff och tortyr. Under många år har dödsstraffet varit ett ämne för heta diskussioner i Belarus och det är fortfarande en mycket aktuell fråga i samhället. Det är värt att ta reda på varför och när Sverige slutligen avskaffade dödsstraffet och under vilka omständigheter, samt be studenterna föreslå för- och motargument.

Det är klart att man inte hinner gå igenom grundlagarnas fullständiga texter. Därför är det rationellt att dela upp till exempel Regeringsformens text i avsnitt och be studenterna att läsa igenom var sin del, göra en kort sammanfattning och sedan jämföra bestämmelserna i texten med motsvarigheter i sin egen lagstiftning (författning). Man kan ordna det i form av rapporter så att alla studerande kan lyssna på varandra. Det kan bli roligt om studenterna ställer frågor till sina åhörare under anförandena eller förbereder kreativa övningar för att kontrollera om kurskamraterna lyssnat noga.

För att slutföra grundlagsanalysen kan man ägna sig åt texternas stilistiska egenheter. Det är lätt att märka att lagtexters stil är formell och vetenskaplig. Somliga tecken på det har vi redan nämnt: speciella modalverb, ordföljd och könsneutrala ord. Det är bra att börja med frågan när man använder den vetenskapliga stilen

och vilka särdrag den har. Denna stil tillämpas för att noga återge innehållet genom att publicera det i läroböcker, ordböcker, uppslagsverk och vetenskapliga verk. Till stilens kännetecken räknas precision, klarhet, entydighet (orden används bara i direkt mening), logisk och konsekvent framställning (lagtexterna är indelade i kapitel, paragraf och stycken, till exempel). Studenterna ska bevisa det med hjälp av konkreta exempel från texterna. Till den vetenskapliga stilen hör speciella språkmedel – facktermer och i lagtexterna är det juridiska termer. En fängslande och underhållande övning här kan vara att be studenterna att ändra stilen i en del av någon grundlag till informell och ovetenskaplig.

Undersökningen och analysen av grundlagarna kan man avsluta med en sammanfattning i form av diskussion. Det går även att spekulera kring grundlagarnas framtid och använda video- eller radioinspelningar av hur detta problem debatteras i riksdagen.

Sammanfattningsvis finns det flera sätt att använda lagtexter och Sveriges grundlag i svenskundervisningen. Nivån och längden på sådana studier kan läraren bestämma själv med hänsyn till sina studenters kunskaper i både svenska språket och statsvetenskap. Självklart är de metodiska tipsen ovan presenterade i allmän förkortad form. Det går absolut att utveckla och förbättra dem.

När arkeologer gräver fram något litet fornföremål, kan de återskapa hela den historiska epoken från vilket föremålet härstammar. De kan undersöka det och dra slutsatser om epokens traditioner och värderingar, om det dåvarande samhället och dess organisation och mycket mer. Detsamma gäller lagtexter: när vi läser till exempel en författning kommer det upp mycket bakgrundsinformation inte bara om landets lagstiftning och statsskick i allmänhet utan också om språkets särdrag.

*Nastassia Varashylina lärare i svenska på FIR BSU och Centret för svenska studier i Minsk
År 2010 tog jag examen vid FIR BSU, där jag utbildat mig till specialist inom internationella relationer och översättare/tolk i engelska och svenska. Jag skulle vilja påpeka att jag inte utbildade mig till specialist i lingvistik.*